

Onsdagen den 24 maj

Kl. 19.30

*Anslag till högskola
och forskning*

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

§ 1 Anslag till högskola och forskning (forts.)

Fortsattes överläggningen om utbildningsutskottets betänkande 1977/78:22.

STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Min uppgift är att kommentera några av de senare inläggen i debatten. Jag kommer alltså inte att gå in på de socialdemokratiska reservationerna, som jag självklart kommer att stödja och som har mitt namn som första namn. Jag betraktar den debatten som avslutad, och jag kommer här att svara för utbildningsutskottet på de punkter där utskottet är enigt och där en del av talarna i debatten framfört avvikande mening.

Utbildningsutskottets betänkande 22 är ganska mastigt. För den som inte är insatt i de forsknings- och utbildningsproblem som finns inom den högre utbildningen är det svårt att överblicka detta betänkande. Förutom att budgetpropositionen behandlas, så behandlas även inte mindre än 79 motioner. Detta leder till att utskottet har framlagt förslag på inte mindre än 164 punkter. Mot den bakgrunden är det värt att notera att det i hög grad är ett enigt utskott som presenterar detta betänkande. Med hänsyn till betänkandets omfattning är antalet reservationer litet.

Vidare skulle jag vilja säga, och därmed instämmer jag med flera av de tidigare talarna, att redan nu vissa delar av högskolereformen, som bara är ett år gammal, behöver justeras. Jag har sagt detta tidigare och offentligt representerat utbildningsutskottet i frågan. Inga prestigeskäl eller andra icke sakliga motiv får hindra oss från att göra de justeringar som efter en tids erfarenhet visat sig vara nödvändiga. Men enligt utskottets uppfattning är ett år för kort tid. Man anser att det är rimligt att något vänta med ändringar.

Det har i dag talats om intagningssystemet, anslagssystemet osv. Ledamöter har yrkat på att man tämligen omgående skall göra ändringar. Utskottets rekommendation är: Låt oss vänta ett tag och se. Om det visar sig att ändringar är nödvändiga kommer utbildningsutskottet självfallet att medverka till att sådana görs. Till detta skulle jag vilja foga en personlig reflexion. Jag talar å min egen utskottsgrupps vägnar och jag vänder mig till utbildningsministern, när jag säger att det är möjligt att förrechningslivsmeritering f. n. bitvis missbrukas. Men justera då systemet! Om vi skall vara eniga

får ni inte ta bort möjligheterna att använda sig av föreningslivsmeritering som grund för intagning vid högskola. Ungdomarna lär sig mycket i föreningslivet, och systemet ger positiva erfarenheter, även om det i viss mån missbrukats.

Herr talman! Vidare skall jag kortfattat ta upp några anföranden i den ordning de hållits.

Eva Hjelmström hörjade i sitt anförande med att bl. a. tala om en snedrekrytering till högskolan, och i en replik sade hon att löncarbetarnas ungar slås ut redan i grundskolan. Jag tror att det ligger väldigt mycket i det påståendet. Det finns skäl att understryka att rekryteringen till högskolan inte är som vi väl alla helst skulle se att den var.

En påtaglig snedvridning kan konstateras, men vi kan väl vara överens om att högskolereformen innebär ett försök att komma till rätta med den. Redan efter ett år har vi den erfarenheten att nya studerandegrupper kommer till högskolan, studerandegrupper som inte skulle ha haft möjlighet att komma till högskolan utan denna reform. Vi är på väg, det är min övertygelse, att få en bättre och mindre sned rekrytering till högskolan. Om det inte räcker med dessa reformer, så är vi självklart öppna för ytterligare justeringar, som i fortsättningen kan leda till en rimligare rekrytering.

Inga Lantz talade om förskollärarytbildningen, och den har Inga Lantz och jag diskuterat flera gånger tidigare. Inga Lantz sade att utbildningsutskottet saboterar utbyggnaden av barnomsorgsverksamheten genom otillräcklig tillgång på förskolelärare. Det är inte sant. Situationen är den att vi just nu har en mycket hög kapacitet när det gäller intagningen till förskollärarytbildning. Ledamöterna i kammaren kanske inte känner till att det f. n. finns 4 776 antagningsplatser – om det här förslaget i budgetpropositionen bifalles. 4 776 antagningsplatser är en utomordentligt stor utbildningskapacitet. Tidigare har riksdagen uttalat att vi 1985 skulle nå balans mellan tillgång och efterfrågan när det gäller förskollärare. Nu ligger siffrorna för intagning högre. Det innebär att vi kommer att nå balans tidigare än 1985.

Jag vill varna för att ytterligare öka förskollärarytbildningen. Risken blir nämligen stor att vi då överdimensionerar den och att det uppstår utomordentligt stora besvärligheter när vi så småningom måste dra ner utbildningskapaciteten, eftersom den här personalen genomgående består av så unga människor.

Utbildningen är ganska kort – den är tvåårig, i vissa fall varar den inte i mer än ett år och en halv termin. Det går i och för sig relativt lätt att öka utbildningskapaciteten om det skulle behövas, men utskottet är inte berett att nu gå längre och vill gärna varna för att överdriva den här dimensioneringen. Vi kommer snart att vara i balans. Det är inte brist på personal som stoppar utbyggnaden av förskoleväsendet utan i hög grad den kommunalekonomiska situationen.

Rune Rydén har diskuterat anmälningsskyldigheten inom det fria området. Jag vill bara hänvisa till vad utskottets vice ordförande sade i början av den här debatten då han utförligt bemötte de synpunkter Rune Rydén sedan framförde.

Arne Gadd har talat om forskningsresursernas otillräcklighet. Jag vill gärna instämma i det. Arne Gadd sade i sitt anförande att det självfallt är så att om man tittar tillbaka i backspegeln, finner man att det tidigare skett försummelser när det har gällt anslag till forskning. Jag tror att det är en riktig iakttagelse, men det lönar sig inte mycket att nu se tillbaka, gräla på varandra och diskutera vem som var minst eller mest klarsynt av den dåvarande regeringen och den dåvarande oppositionen i fråga om satsningarna på forskning. Det avgörande är att alla parter nu tycks vara överens om att det i framtiden krävs påtagligt ökade satsningar på olika forskningsområden.

Det råder i dag delade meningar om ett visst antal miljoner. Jag går som sagt inte in i den debatten. Jag noterar ändå som ett ytterligt värdefullt inslag i dagens diskussion att alla som har yttrat sig har varit överens om vikten av att vi nu kraftigt ökar samhällets insatser för forskning.

Till sist ett par ord till Karl Hallgren som i det sista inlägget före middagsuppehållet diskuterade truckförarnas arbetsmiljö och krävde forskningsinsatser för att komma till rätta med deras problem. Utan att vara sakkunnig på det här området tror jag att Karl Hallgrens beskrivning av dessa människors arbetsmiljö är riktig. Jag har ingen anledning att invända något mot den beskrivningen, men vi måste ta hänsyn till det system för organiserande av forskning som riksdagen har beslutat om. Det innebär – det är viktigt att notera – att riksdagen inte skall lägga sig i detaljstyrningen av forskningsrådets pengar. Riksdagen skall fatta övergripande beslut. Vad det gäller detaljerna, beträffande vilka ämnen man skall forska inom forskningsråden, saknar riksdagen kompetens att klara beslutsfattandet och måste överlåta det på forskningsråden.

Medicinska forskningsrådet satsar på arbetsvetenskaplig forskning. Jag utgår ifrån att det via forskningsrådet också kommer att satsas på det område som Karl Hallgren har talat om.

Därutöver vill jag, herr talman, rent allmänt erinra om att det i Sverige just nu pågår en kraftig uppbyggnad av den arbetsvetenskapliga forskningen. Det är självklart att vi alla är beredda att fortsätta den uppbyggnaden, men det får inte ske genom att vi i detalj uttalar oss om hur olika yrkesgruppers problem skall angripas, utan det måste vara övergripande uttalanden. Riksdagen har tidigare varit i stort sett överens om att man skall använda den tekniken. Jag vill bara till Karl Hallgren säga att vi även i framtiden måste använda den tekniken, även om jag instämmer med Karl Hallgren i att det finns ett behov av att denna yrkesgrupps problem observeras.

Herr talman! Med detta ber jag att få upprepa vad jag sade för en stund sedan om värdet av att det råder så stor enighet som det gör på detta område – det betyder mycket för genomförandet av denna genomgripande och bitvis svårgenomförda reform.

Onsdagen den
24 maj 1978

*Anslag till högskola
och forskning*

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte första gången som herr Alemyr vill ha en bred enighet i utbildningsfrågor. Jag blir alltid lika förvånad över att han strävar efter det, eftersom den borgerliga utbildningspolitiken har så stora fel och brister.

När det gäller förskollärarytbildningen säger herr Alemyr att vi har en väldigt hög kapacitet. Vi kommer inom kort att ha balans mellan tillgång och efterfrågan på personal. Han vill varna för att öka utbildningskapaciteten; han är rädd för att det blir arbetslöshet.

Alla dessa uttalanden vittnar om att herr Alemyr har mycket litet begrepp om hur det fungerar ute på barnstugorna. Om man arbetar med de här frågorna, som jag råkar göra – både som förälder och som ledamot av en social centralnämnd i en kommun som har mycket stora bekymmer när det gäller utbyggnaden av barnomsorgen och framför allt när det gäller att få fram personal – kommer man i kontakt med mycket svåra problem som hänger samman med bristen på personal och framför allt med bristen på utbildad personal.

Många olika utredningar har – jag hänvisade också till det i mitt inlägg – varnat för den här situationen. De har inte ansett att man kan nå någon balans med en utbyggnad på ungefär 6 000 platser per år. För många år sedan sade barnstugeutredningen att det fram till 1980 skulle behöva utbildas närmare 60 000 personer. Utredningen Samspel, som kom senare, sade att det behövde utbildas mer än 100 000 människor inom barnomsorgen. Mot den bakgrunden är 6 000 per år, som här föreslås, mycket litet; det tar då mycket lång tid att komma i fatt.

Redan 1975, alltså innan man beslutade inrätta 100 000 nya daghemsplatser, visade SÖ:s beräkning, som byggde på den utbyggnad som socialstyrelsen föreslog, att inte mindre än 30 000 människor behövde utbildas varje år.

Mot bakgrund av dessa siffror är det svårt att förstå att herr Alemyr är så tillfreds med den nuvarande utbildningen av 4 700 förskollärare per år och 1 400 fritidspedagoger.

Jag hävdar att det här är ett sätt av riksdagen och utskottet att sabotera utbyggnaden av barnomsorgen. Personalen och dess utbildning är oerhört viktiga frågor om man skall kunna åstadkomma en bra utbyggnad av barnomsorgen – man kan ju inte bygga barnstugor utan att det finns personal till dem. Det är viktigt också med tanke på kvaliteten att vi får tillräckligt med välutbildad personal.

KARL HALLGREN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Bara några få ord till Stig Alemyr.

Han säger att man också i fortsättningen måste tillämpa den teknik som riksdagen hittills tillämpat – dvs. att inte lägga sig i enskilda forskningsprojekt. Jag är av en annan uppfattning.

Om det kommer en alarmerande rapport om ett verkligt utsatt område på arbetsmiljöfronten, där en stor grupp arbetare utsätts för ett omedelbart hot, tycker jag inte att det är så märkvärdigt om riksdagen gör ett särskilt uttalande

i den frågan och säger att här måste insatser sättas in omedelbart för att komma till rätta med problemen och så snabbt som möjligt få fram förebyggande åtgärder.

Det är väl att märka att de människor det här rör sig om – 40 000–50 000 människor i hela landet – är unga personer, som utbildar sig på dessa maskiner. Om det stora flertalet av dem om fyra fem år har ådragit sig skador som kanske gör dem till invalider för livet, så att en stor del av dem måste förtidspensioneras på grund av att de inte kan placeras på den alltmer krävande arbetsmarknaden, är det då inte skäl i att satsa på just dessa?

I själva sakfrågan är vi alltså överens. Det är bara i fråga om tekniken som vi har delade uppfattningar. Men jag ifrågasätter om man över huvud taget kan använda metoden att stelbent påstå att eftersom vi alltid tidigare har tillämpat den tekniken måste vi göra det också i fortsättningen.

STIG ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Om jag får svara på det senaste inlägget av Karl Hallgren först, vill jag säga att om det kommer en alarmerande rapport och riksdagen blir övertygad om att forskningsråd och andra myndigheter som sysslar med sådana problem nonchalerar dessa människor, då skall riksdagen naturligtvis göra en uttryckning. Men någon sådan larmrapport har inte kommit, utan det är bara Karl Hallgrens motion som det handlar om. I den finns det ingenting som tyder på att medicinska forskningsrådet eller andra institutioner som sysslar med arbetsmedicinsk forskning skulle försumma detta. Några andra rapporter har inte kommit till utbildningsutskottet, och därför håller vi på den princip som vi arbetar efter. Om det skulle bli något särfall eller inträffa någon katastrof och vederbörande myndigheter skulle nonchalera den, har riksdagen däremot självfallet anledning att rycka ut.

Till Inga Lantz vill jag säga att det är en bristsituation just nu, framför allt i storstadsområdena, när det gäller personal i förskolorna. Men om detta handlar det inte här. Det är inte situationen i förskolan som det handlar om, utan det är en diskussion om utbildningen av förskollärare. Den nuvarande bristsituationen bottnar i en tidigare alltför låg utbildningskapacitet, då man tog in alltför få för utbildning, varför det antal förskollärare som vi nu förfogar över blivit för litet. Men jag har erinrat om att det under de senaste åren har blivit en kraftig utbyggnad av den kapaciteten. Om det även i årets budgetproposition blir en ökning, bör utbildningskapaciteten bli tillräckligt hög för att vi relativt snart skall komma i balans.

Dessutom är detta en regional fråga. På sina håll finns det ledig arbetskraft som inte vill förflytta sig. Utbildningen skall därför byggas ut i storstadsområdena men inom ramen för den kapacitet som jag nu nämner, 4 776 intagningsplatser, kommer vi att få tillräckligt många förskollärare. Jag har varnat för att öka siffran, eftersom vi då kommer att få överkapacitet, men jag har icke, herr talman, i mitt inlägg gått emot påståendet att det nu skulle råda brist på just sådan personal på en del håll i landet.

Nr 151

Onsdagen den
24 maj 1978

*Anslag till högskola
och forskning*

Onsdagen den
24 maj 1978

*Anslag till högskola
och forskning*

INGA LANTZ (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Situationen är katastrofal när det gäller personalen på barnstugorna, inte bara i storstadsregioner utan också ute i landet. Att den är katastrofal där beror kanske mer på att man där saknar utbildad personal.

Jag tror att klockan redan hunnit bli fem minuter i tolv när det gäller att hinna utbilda personal, men om man inte tar itu med den utbildningen nu blir det ännu senare och kanske för sent.

Jag tror absolut inte på att det finns någon överkapacitet. De seriösa utredningar som har gjorts på området och den praktiska verkligheten har visat att behovet av personal är så stort att de farhågor som herr Alemyr hyser för att vi skulle kunna få en alltför stor förskollärarkår är minst sagt överdrivna.

En kraftigt utbyggd barnomsorg, som vpk menar att vi skall ha, med mindre barngrupper och ökat personaltäthet ställer också krav på ökad utbildning av personalen. Skall vi dessutom kunna tillgodose skolbarnens behov av bra barnomsorg måste fler fritidspedagoger utbildas.

Är detta en regional fråga, får man väl inrikta utbyggnaden mera på de stora tätorterna. Detta har man enligt min mening inte gjort i den omfattning som man skulle behöva göra. Jag tycker det herr Alemyr sagt vittnar om att han inte vet hur situationen är ute i barnstugorna – där är det kris. Det är ibland så krisartat att föräldrar är tvungna att rycka in därför att det fattas personal – framför allt när personal skall gå på kurser eller medverka i fackliga frågor. Därför är det helt nödvändigt att bygga ut enligt vpk:s förslag.

Det är givetvis också en fråga om ambitioner. Hur mycket vill man bygga ut barnomsorgen? Jag tycker att utskottets agerande i den här frågan vittnar om att man inte är beredd att på långt när bygga ut efter det behov som finns.

YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! I motion 1541 tar min partikollega Karl-Erik Strömberg och jag upp problemen kring studie- och yrkesvägledningen inom undervisningssektorn. Denna sektor omfattar i dag 31 olika utbildningslinjer och flera linjeanknutna kurser. Utbildningen är direkt inriktad på verksamhet som lärare inom förskolan, grundskolan, gymnasieskolan eller vuxenutbildningen.

Man har tidigare haft uppfattningen att de flesta som sökt sig till dessa utbildningar skulle vara väl medvetna om vad deras studie- och yrkesval innebar med tanke på att utbildningen inom denna sektor är så direkt yrkesinriktad. Det har dock visat sig att många som under senare år sökt sig till någon av utbildningslinjerna inte har varit på det klara med vad deras studie- och yrkesval inneburit.

För en del har den valda utbildningen varit ett andrahandsval eller t. o. m. ett tredjehandsval, då man i den hårda konkurrens om utbildningsplatserna som råder inte lyckats komma in på den linje man helst velat välja. För andra har studie- och yrkesvalet grundats på orealistiska föreställningar om yrket och inte varit baserat på kunskaper om vad yrket i realiteten innebär.

De flesta som antagits till utbildningen genomför den dock. Många möter emellertid efter utbildningen en annan verklighet än den de upplevt under studietiden. En del av dessa lärare orkar senare inte med sitt arbete utan måste omplaceras eller byta yrke.

I en studierektors uppgifter ingår bl. a. att samtala med kandidater om problem och svårigheter i utbildningen. Under våren 1977 genomförde UHÄ en kartläggning av externa och interna kurativa och studievägledande uppgifter i lärarutbildningen. Det visade sig då att både studierektorer, utbildningsledare och lärare vid de olika linjerna för utbildning till undervisningsyrken varit överbelastade med uppgifter som sträckt sig från att stödja enskilda kandidater i psykisk eller social kris till att hjälpa sökande att räkna ut meritpoäng.

En studierektors huvudsakliga arbete borde i stället inriktas på att pedagogiskt utveckla utbildningen inom den nya högskolan. Men det är naturligtvis svårt att finna tid till detta i den pressade arbetssituation som råder. Därför borde studierektorerna avlastas vissa uppgifter inom studie- och yrkesvägledningen.

Viss försöksverksamhet med kurativa och studievägledande uppgifter har förekommit med gott resultat. De redovisade förhållandena tyder på att insatser av studie- och yrkesvägledande art i större utsträckning än vad som nu är fallet bör sättas in såväl före som under utbildningen för att om möjligt förhindra personliga tragedier under och efter utbildningen. Redan 1974 lade arbetsgruppen för utredning av frågan om betyg i lärarutbildningen fram ett förslag till syo- och kurativ verksamhet inom lärarutbildningen. Man utarbetade också en kursplan för vidareutbildning av övertaliga lärarutbildare, och sedan 1974 har situationen inte blivit bättre. Snarare är det så att skolans vardag av många som arbetar där upplevs som tyngre än förut med fler problem för lärarkandidaterna som följd.

Den föreslagna studie- och yrkesorienteringen inom undervisningssektorn är alltså synnerligen angelägen, vilket också utskottet noterat då det säger:

”Då sektorn för utbildning för undervisningsyrken ännu inte har samma studie- och yrkesvägledningsresurser som övriga fyra utbildningssektorer, utgår utskottet från att förslag till lösning av denna studie- och yrkesvägledningsfråga läggs fram av UHÄ.”

I propositionen 1976/77:59, som framlades vid införandet av den nya högskolan, gavs medel till studie- och yrkesorientering till samtliga utbildningslinjer utom linjen för undervisningsyrken. Det rörde sig i allmänhet om ca 400 000 kr. För 1976/77 fick undervisningslinjerna så småningom 265 000 kr. för försöksverksamhet. Denna kom att gälla endast 15 lärarhögskolor, som fick ca 14 000 kr. var. Var och en kan ju räkna ut hur ytterligt blygsamma dessa insatser blivit. Medlen har använts något olika på olika högskolor. I Stockholm och Malmö har man använt dem till syo-tjänster om mellan 8 och 12 timmar per vecka. Några lärarhögskolor har givit extraresurs till vissa lärare med 2–4 timmar per vecka, och någon lärarhögskola har givit extra resurs till kurator med mellan 2 och 4 timmar per vecka.

Förskoleseminarierna och speciallärlarlinjerna har över huvud taget inte haft någon syö-verksamhet. Det är helt klart att behoven av studie- och yrkesvägledning vid linjen för undervisningsyrken är väl så stora som på de andra linjerna. I motionen anges en möjlighet att komma fram, t. ex. att utbilda övertaliga lärarutbildare, men jag vill framhålla att övertaliga lärarutbildare inte ständigt kommer att stå till buds. De finns heller inte på alla platser, och utbildning av dessa är inte gratis. Inte heller kommer behoven av syö att minska, varför jag vill betona att dessa frågor måste ses över inför nästa budgetår.

CHRISTER NILSSON (s):

Herr talman! Bara en kort kommentar till två frågor som berör Linköpings universitet.

När det gäller den temaorienterade forskningsorganisationen vid Linköpings universitet säger utskottet att man inhämtat att två teman kan påbörjas den 1 juli 1979 inom den i budgetpropositionen angivna resursramen och att kostnaderna nästa budgetår för det fortsatta utrednings- och planeringsarbetet ryms inom den i budgetpropositionen beräknade modelsramen.

Utskottets skrivning ger ingen fullständig bild av planeringssituationen. De prutningar som gjorts i budgetpropositionen innebär fr. o. m. 1979 att verksamheten får en snävare inriktning än vad som förutsetts och att det finns risk för att den tvärvetenskapliga ansatsen kommer i bakgrunden. Utskottets inställning innebär i praktiken att projektet försenas något och att kostnaderna skjuts på framtiden.

I motionen 1977/78:264, som är en fempartimotion, begärs förslag till riksmötet 1978/79 om en professur i cancerforskning vid universitetet i Linköping. Bakgrunden till motionen är att professurer i onkologi eller radioterapi finns vid landets samtliga medicinska fakulteter med undantag för den i Linköping. Eftersom cancer är vår näst vanligaste folksjukdom är det helt nödvändigt att Linköpings universitet får utbildnings- och forskningsresurser på det här området.

Utskottet säger nu, och det är mycket tillfredsställande, att en professur i onkologi bör inrättas vid universitetet i Linköping så snart förutsättningar bedöms föreligga. Även om den statsfinansiella situationen är ansträngd är det min förhoppning att förslag på den här punkten kommer med i nästa budgetproposition.

I detta anförande instämde Lars Henrikson, Ingemar Leander och Carl Lidbom (samtliga s).

STIG ALEMYR (s) kort genmäle:

Herr talman! Uppgiften i utskottsbetänkandet om resurserna för tema-forskning i Linköping härstammar från Linköpings universitet.

CHRISTER NILSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är nödvändigt att temaforskningen redan från början får en viss bredd. Annars kan hela projektet äventyras. På den punkten är säkert jag och Stig Alemyr helt ense.

Som ordförande i Linköpings högskoleregion har jag naturligtvis täta kontakter med ledningen för universitetet. Där gör man den bedömningen att verksamheten kommer i gång i långsammare takt än beräknat. När jag lyssnat till rektorn för universitetet och de personer som planerar för temaforskningen har jag tolkat deras synpunkter på ett delvis annat sätt än utskottet har gjort.

LINNEA HÖRLÉN (fp):

Herr talman! I utbildningsutskottets betänkande om högskolan behandlas också ett förslag som är lagt i en särskild proposition, 1977/78:82, om stöd till de fria samfundens teologiska seminarier. Denna fråga har varit under utredning sedan 1976, och sedan utredningens betänkande i sedvanlig ordning remissbehandlats har riksdagen nu fått förslaget på sitt bord. Jag skulle vilja begagna tillfället att uttrycka min tillfredsställelse med att frågan i och med dagens riksdagsbeslut får sin principiella lösning.

Enligt förslaget skall de fria samfundens teologiska seminarier få ett anslag på 1 milj. kr. att fördelas mellan sju utbildningsinstitutioner. Beloppet är inte stort i förhållande till det totala anslaget till högskolesektorn på mellan 300 och 400 milj. kr., men det kan bli betydelsefullt nog för de fria samfunden som ofta har att kämpa med ekonomiska bekymmer.

Förslaget innebär emellertid också ett erkännande av den pionjärinsats på utbildningens område som de fria samfunden under ett sekel utfört i vårt land. De här aktuella seminarierna grundades för att tillgodose behovet av utbildning för dem som avsåg att gå i samfundens tjänst som pastorer eller missionärer. För dessa var vägen till utbildning vid universiteten ofta stängd både av ekonomiska och teologiska skäl. Man saknade den förutbildning som krävdes, och man hade andra prioriteringar i valet av teologiskt studiematerial än de som erbjöds vid landets teologiska fakulteter.

I dag är situationen en annan. Som den utredande kommittén framhållit har ett närmande skett mellan seminarierna och högskolan. De fria samfundens pastorsutbildningar har fått en alltmer påtaglig eftergymnasial karaktär och kompetenskraven har höjts. Högskolebegreppet har emellertid också vidgats mer och mer och högskoleutbildningen har öppnats för nya grupper av studerande. Generellt sett kan man därför enligt kommittén säga att seminarieutbildningen numera utgår från samma förkunskapsnivå som annan högskoleutbildning. Samtidigt har seminarielärarnas allmänna kompetens stigit, så att den i dag ligger inom den spännvidd för kompetens som finns inom hela det nya högskoleområdet. Det kan därför i dag sägas vara naturligt och riktigt att också denna utbildning erhåller samhällets sanktion genom ett statligt bidrag.

Herr talman! För de fria samfunden innebär dagens beslut ytterligare ett tecken på den ändrade inställning man under de senare åren kunnat iaktta

Nr 151

Onsdagen den
24 maj 1978

*Anslag till högskola
och forskning*

beträffande relationerna mellan samhälle och trossamfund. Att samhället ger stöd till de fria trossamfundens utbildningsinstitutioner kommer säkerligen av samfundet att uppfattas också som ett erkännande av de insatser samfundet i sin helhet gör i det svenska samhället. Propositionens och utskottets behandling av denna fråga ser jag därför som synnerligen glädjande.

HANS WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Ett par ord med anledning av min motion 1196, där jag utan framgång försökt intressera utskottet för en modern svensk flora.

Utskottet avspisar motionen med hänvisning till ett tidigare uttalande att riksdagens möjligheter att bedöma ett visst forskningsprojekts angelägenhet är små. Den färdigheten har jag inte heller i mina vildaste drömmar velat tillskriva riksdagen, och därför har jag inte begärt annat än att riksdagen hos regeringen skulle anhålla att naturvetenskapliga forskningsrådet får i uppdrag att överväga frågan.

Det är uppenbart att vi aldrig kommer att få en modern flora, om vi bara skall lita till arbete på fritid. Både tidsfaktorn och enhetligheten kräver en heltidstjänst, som naturligtvis kan och bör dras in när arbetet är avslutat.

Vad statskalendern meddelar om sammansättningen av forskningsrådsnämnden och naturvetenskapliga forskningsrådet inger knappast några förhoppningar om initiativ därifrån, eftersom botanisterna knappast förefaller vara överrepresenterade. Det torde behövas en liten påstötning utifrån, och det är den jag har avsett med min motion.

Riksdagen kan inte bedöma ett projekts angelägenhet – alltså skall vi avslå förslaget att låta den bedömningen göras av den som har större förutsättningar därtill. Jag hoppas att utskottet förlåter mig om jag påstår att detta är ett osedvanligt torftigt motiv för ett avslag. Någon logik i resonemanget kan jag absolut inte finna, men jag skall inte ställa något särskilt yrkande.

STIG ALEMYR (s):

Herr talman! I det här betänkandet ligger inget uttalande om huruvida utskottets ledamöter är intresserade av en ny svensk flora eller inte. Det har vi inte frågat varandra om. Så på den punkten är Hans Wachtmeisters påstående helt felaktigt.

Vad det här gäller är tekniken för initierande av forskning, en fråga som vi tidigare diskuterat. När riksdagen förra året antog en ny metodik med forskningsnämnd och forskningsråd innebar det att riksdagen i stor utsträckning avhände sig möjligheterna att gå in i forskningsdetaljer. Dessa frågor överläts till organ utanför riksdagen, i vilka det ingår representanter för riksdagen. Denna teknik var vi praktiskt taget eniga om i det här huset. Vi måste nu ta konsekvenserna av det beslut vi då fattade.

HANS WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Det är väl ändå, Stig Alemyr, en ganska väsentlig skillnad mellan att uppdra åt forskningsrådet att se till att arbetet kommer i gång och

att begära att regeringen uppdrar åt forskningsrådet att *överväga* om inte detta borde komma till stånd.

STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Ett sådant yrkande står i direkt strid med de regler för forskningsrådets och forskningsrådsnämndens verksamhet som riksdagen förra året hade.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

M o m . 1–5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 378 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 1 mom. 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 378 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	292
Nej	–	12
Avstår	–	2

M o m . 7–9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 378 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 1 mom. 7–9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 378 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Nr 151

Onsdagen den
24 maj 1978

*Anslag till högskola
och forskning*

Nr 151

Onsdagen den
24 maj 1978

*Anslag till högskola
och forskning*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 292
Nej - 12
Avstår - 2

Mom. 10

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 378 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 1 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 378 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 291
Nej - 12
Avstår - 2

Mom. 11 och 12

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 378 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 1 mom. 11 och 12 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 378 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 291
Nej - 12
Avstår - 2

M o m . 13-15

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 16

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 758 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 1 mom. 16 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 758 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 292
Nej - 12
Avstår - 2

M o m . 17-21

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 22

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Stig Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Gustafsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 1 mom. 22 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Stig Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Gustafsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 137
Avstår - 12

Nr 151

Onsdagen den
24 maj 1978

*Anslag till högskola
och forskning*

Nr 151

Onsdagen den
24 maj 1978

Anslag till högskola och forskning

M o m . 23-25

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 26

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna nr 378 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del och nr 878 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 1 mom. 26 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna nr 378 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del och nr 878 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	295
Nej	-	12
Avstår	-	2

M o m . 27-31

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 32

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1197 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 1 mom. 32 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1197 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	-	294
Nej	-	12
Avstår	-	2

M o m . 33 och 34

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 35

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Stig Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Gustafsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 1 mom. 35 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Stig Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Gustafsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 160
Nej - 147
Avstår - 1

M o m . 36

Utskottets hemställan bifölles.

M o m . 37

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Stig Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Gustafsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 1 mom. 37 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Stig Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Gustafsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 160
Nej - 137
Avstår - 12

M o m . 38 a

Utskottets hemställan bifölles.

Nr 151

Onsdagen den
24 maj 1978

*Anslag till högskola
och forskning*

Onsdagen den
24 maj 1978

*Anslag till högskola
och forskning*

M o m . 38 b

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av Stig Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Gustafsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 1 mom. 38 b röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran bifallit reservationen nr 4 av Stig Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarans ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Gustafsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 160
Nej - 148
Avstår - 1

M o m . 38 c, 39 och 40

Kammaran biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 41

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av Stig Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Gustafsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 1 mom. 41 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran bifallit reservationen nr 5 av Stig Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarans ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Gustafsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 159
Nej - 138
Avstår - 12

M o m . 42-44

Kammaran biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkterna 2-7

Kammaran biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 8

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 378 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 8 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarken bifallit motionen nr 378 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	292
Nej	–	12
Avstår	–	2

Mom. 2–7

Kammarken biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 8 och 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 758 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 8 mom. 8 och 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarken bifallit motionen nr 758 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	295
Nej	–	12
Avstår	–	2

Nr 151

Onsdagen den
24 maj 1978

*Anslag till högskola
och forskning*

Onsdagen den
24 maj 1978

*Anslag till högskola
och forskning*

M o m . 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 758 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 8 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit motionen nr 758 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 294
Nej - 13
Avstår - 2

M o m . 11 och 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 758 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Inga Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 8 mom. 11 och 12 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit motionen nr 758 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Inga Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 295
Nej - 12
Avstår - 2

M o m . 13-22

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Nr 151

Onsdagen den
24 maj 1978

Punkten 9

Utskottets hemställan bifölls.

*Anslag till högskola
och forskning*

Punkten 10

M o m . 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av Lars Gustafsson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Gustafsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 10 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av Lars Gustafsson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

M o m . 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottet hemställan, dels motionen nr 378 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 10 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 378 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 294
Nej - 12
Avstår - 2

Onsdagen den
24 maj 1978

*Anslag till högskola
och forskning*

Punkterna 11–22

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 23

M o m . 1–3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 744 av Karl Hallgren m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karl Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 23 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 744 av Karl Hallgren m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karl Hallgren begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 294
Nej – 12
Avstår – 3

M o m . 5 och 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 883 av Eva Hjelmström m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eva Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 22 punkten 23 mom. 5 och 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 883 av Eva Hjelmström m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eva Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 295
Nej – 12
Avstår – 2

§ 2 Kvinnliga präster m. m.

Kvinnliga präster m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande 1977/78:48 med anledning av motioner angående kvinnliga präster m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1977/78:214 av Karin Andersson (c) och Anna Eliasson (c), vari hemställdes att riksdagen uttalade som sin mening att den diskriminerande behandlingen av kvinnor i samband med prästutbildning, prästvigning och ämbetsutövning i den svenska kyrkan borde upphöra och att det i motionen anförda gavs regeringen till känna,

1977/78:252 av Ingegärd Fränkel m. fl. (fp), vari hemställdes att riksdagen som sin mening uttalade att vägran att prästviga kvinnor och särvigning på grund av att vissa män ej ville prästvigas med kvinnor icke stod i överensstämmelse med gällande lag och med en demokratisk människosyn,

1977/78:645 av Lisa Mattson m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att den diskriminerande behandlingen av kvinnor i samband med prästutbildning, prästvigning och ämbetsutövning i den svenska kyrkan borde upphöra,

1977/78:646 av Kjell Nilsson (s) och Bengt Fagerlund (s), vari hemställdes att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder mot diskriminering av kvinnliga präster, samt

1977/78:1421 av Per-Erik Nisser (m), vari hemställdes att riksdagen som sin mening uttalade att det inom ramen för svenska kyrkans prästämbete fanns plats för två meningsriktningar avseende den teologiska tolkningen av kvinnans rätt att vigas till präst och bekläda prästämbete.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. avslå motionen 1977/78:1421,
2. med anledning av motionerna 1977/78:214, 252, 645 och 646 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet i betänkandet anförte.

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

KARL BOO (c):

Herr talman! Frågan om kvinnliga präster har under det senaste året kommit att i större utsträckning än på länge stå i centrum för den allmänna uppmärksamheten. Flera omständigheter har bidragit till detta. De motsättningar som råder inom svenska kyrkan i kvinnoprästfrågan har – inte minst genom den uppmärksamhet som massmedia gett åt dessa frågor – kommit skarpt i dagen. Otåligheten har också vuxit mot de tecken på ett kvardröjande och i vissa delar till synes tilltagande motstånd mot kvinnoprästreformen.

Det var 1958 som beslut fattades om att kvinnor i samma mån som män skulle ha behörighet till prästerlig tjänst i svenska kyrkan. Beslutet fattades genom en särskild lag, som stiftades i den ordning som gäller för kyrkolag. Bakom beslutet stod alltså regeringen och riksdagen och även kyrkomötet. 1958 års lag om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst – behörighetslagen – är till sin innebörd helt klar. Enligt den har kvinna lika väl som man möjlighet att bli präst, biskop, ja, också ärkebiskop i svenska kyrkan.

Lagen är alltså till sitt innehåll helt klar och medger ingen diskriminering på grund av kön. Beslutet har fullföljts genom ändringar i kyrkohandbokens ritual för de kyrkliga vigningarna m. m. Ändringarna visar att kyrkan också på det område som direkt representerar kyrkans religiösa funktioner utan någon inskränkning har accepterat 1958 års reform.

1958 års reform har under de år som har förflutit sedan den genomfördes alltmer kommit att bli en realitet i det praktiska kyrkolivet. Antalet kvinnliga präster är visserligen fortfarande lågt i förhållande till totala antalet präster i svenska kyrkan. Särskilt under de senaste åren har antalet kvinnliga präster emellertid ökat snabbt, och en fortsatt ökning kan förutses.

Det finns numera kvinnliga präster i samtliga stift i landet. Från församlingarnas sida mottas i allmänhet de kvinnliga prästerna i hög grad positivt. Varje åtgärd som anses innebära motstånd mot ordningen med kvinnliga präster – antingen den riktar sig mot enskild företrädare eller mot ordningen som sådan – avvisas bestämt av den allmänna opinionen såväl inom den svenska kyrkan som i samhället i stort.

Bilden är emellertid inte enbart positiv. Fortfarande accepteras inte kvinnliga prästkandidater av biskoparna i två av stiftet. De kvinnliga prästernas arbetssituation försvåras inte sällan av en negativ inställning hos främst vissa manliga kolleger. Åtskilliga av de manliga prästerna och teologistuderandena intar i dag uppenbarligen en avvisande hållning till kvinnliga präster. En sådan attityd synes bl. a. prägla allt fler av de manliga teologistuderandena. Om denna tendens fortsätter, föreligger risk för betydande svårigheter i församlingsarbetet i framtiden.

Mot bakgrund av de negativa inslagen i bilden väcktes i januari i år fyra motioner, där man begär att riksdagen uttalar sig mot diskriminerande behandling av kvinnor i samband med prästutbildning, prästvigning och ämbetsutövning i den svenska kyrkan. Motionärernas grundinställning är att åtgärder behövs för att man skall kunna komma till rätta med ett kvarvarande och hårdnande motstånd mot kvinnliga präster. Särskilt framhålls att den

s. k. samvetsklausulen från 1958 inte längre kan få tillåtas legitimera diskriminerande behandling av kvinnor.

Samtidigt väcktes en annan motion, nr 1421, i vilken det hävdas att det inom svenska kyrkan bör finnas plats för två meningsriktningar avseende den teologiska tolkningen av kvinnans rätt att vigas till präst och bekläda prästämbetet. Enligt motionären bör statsmakterna godkänna den s. k. samvetsklausulen och verka för att både anhängare av och avståndstagare till reformen beträffande kvinnliga präster får frihet att behålla sin av teologiska skäl dikterade åsikt.

Utskottet har lagt ned ett betydande arbete på de i motionerna upptagna frågorna. Vid utfrågningen hos utskottet har ärkebiskop Olof Sundby, biskop Bertil Gärtner i Göteborg och kyrkoherde Margit Sahlin redogjort för sin allmänna syn på principiella frågeställningar i ärendet och besvarat frågor.

Ärendet är komplicerat, och detta förhållande avspeglas i utskottets skrivning. Å ena sidan har det gällt att slå vakt om 1958 års reform och de därmed förenade kraven på att de kvinnor som går in i kyrkans tjänst får en god arbetssituation. För församlingslivet är det också väsentligt att man ser till att den helt övervägande majoriteten av medlemmarna i svenska kyrkan, som ställer sig positiv till kvinnoprästreformen, inte utsätts för den irritation och den oro som vållas av trakasserier eller tillspetsade demonstrationer från kvinnoprästmotståndarna. Å andra sidan har det gällt att undvika åtgärder som kan betecknas som ingrepp i trosfriheten eller försök att utöva tvång i trosfrågor.

1958 års kyrkomöte gjorde vissa uttalanden om den praktiska tillämpningen av 1958 års behörighetslag. Det är dessa som har kommit att kallas "samvetsklausulen". Dessa uttalanden – som riksdagen aldrig direkt ställt sig bakom – har kommit att spela en stor roll i debatten om frågor som rör kvinnliga präster. Uttalandena måste ses mot det då aktuella läget i frågan. De syftade till att undvika kyrkosplittring och värna om den för en evangelisk kyrka betydelsefulla principen att inte utöva tvång i trosfrågor.

Det är emellertid uppenbart att uttalandenas tolkning och räckvidd inte kan förbli opåverkad av den allmänna utvecklingen i kyrkans liv. Läget i dag är helt annorlunda än 1958. Den ändrade situationen har redan påverkat den praktiska tillämpningen av behörighetslagen och måste uppenbarligen göra det också i fortsättningen.

Detta har också klart kommit till uttryck genom det interna kyrkliga arbetet med frågorna. Biskopsmötet gjorde i januari i år ett uttalande som visar att man avser att med kraft fortsätta arbetet för att motverka varje form av diskriminering i kyrkans ämbete på grund av kön. Uttalandet innebär en betydande skärpning i detta avseende i förhållande till vad biskopsmötet uttalade i april 1977.

En samrådskommitté under ärkebiskopens ledning har i enlighet med januariuttalandet tillsatts för att behandla och söka lösa de olika praktiska problem som kan uppkomma i sammanhanget. Samrådskommittén har påbörjat sitt arbete och avser att intensivt arbeta med de här frågorna under innevarande år.

Nr 151

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

Inom samrådskommittén råder enighet om att alla uppenbara demonstrationer och trakasserier – antingen de riktar sig mot den ena eller den andra meningsriktningen – är förkastliga och skall motarbetas.

Som ett resultat av arbetet har redan uttalats att särvigningar av manliga kvinnoprästmotståndare, som tidigare förekommit och som väckt stor irritation i vida kretsar, inte torde komma att äga rum i framtiden.

Bakgrunden till svårigheterna i den här frågan är det förhållandet att det inom den svenska kyrkan fortfarande finns två meningsriktningar när det gäller synen på kyrkans ämbete och kvinnornas rättigheter i detta sammanhang. Den ena företräds av en överväldigande majoritet inom svenska kyrkan som helhjärtat sluter upp kring 1958 års reform. Den andra företräds av en minoritet som fortfarande har svårt att acceptera denna reform.

Utskottet har uttalat att det är en viktig uppgift för den svenska kyrkan att målmedvetet arbeta på att snabbt finna former som fullt ut tillgodoser de krav som 1958 års reform ställer på lika behandling av man och kvinna i kyrkans tjänst. Utskottet har tagit fasta på att det inom kyrkans ledning finns ett klart medvetande om att hithörande frågor måste drivas med stor kraft. Det fortsatta arbetet kommer också att följas med stor uppmärksamhet av den allmänna opinionen.

Enligt utskottets mening bör arbetet fullföljas genom beslut av nästa kyrkomöte. För att säkerställa att frågan kommer under kyrkomötets prövning bör regeringen för kyrkomötet framlägga förslag som klargör konsekvenserna av 1958 års reform för tjänst inom svenska kyrkan. Förslaget bör enligt utskottet innebära en omprövning av de av kyrkomötet 1958 gjorda uttalandena och en anpassning av dem till dagens situation.

Utskottet har uttryckt sina önskemål om vad detta förslag bör innehålla. I den delen har utskottet uttalat följande: "Det kan --- enligt utskottets mening inte komma i fråga att nytillträdande biskop utnyttjar sina befogenheter med avseende på prästvigning på ett sätt som innebär att prästkandidat diskrimineras på grund av kön. Den som skall prästvigas måste vidare vara medveten om att prästerlig tjänst i svenska kyrkan står öppen för både män och kvinnor och att han eller hon i sin tjänsteutövning måste kunna samarbeta med kollega utan hänsyn till kön."

Vidare har utskottet understrukit vikten av att de som påbörjar sina direkt yrkesinriktade studier efter ett beslut om en omprövning av den s. k. samvetssklausulen inte skall kunna åberopa de av 1958 års kyrkomöte gjorda uttalandena för ett handlande i tjänsten som strider mot 1958 års reform. Syftet härmed har självfallet varit önskemålet att tillgodose att motsättningar i kvinnoprästfrågan åtminstone i framtiden inte skall bli ett irritationsmoment i det praktiska kyrkolivet.

Det är utskottets förhoppning att de förutsatta framtida åtgärderna inte skall behöva leda till någon kyrkosplittring eller uppfattas som tvång i trossaker. Utskottet har därför uttryckligen uttalat att det förutsätter att det kommande regeringsförslaget till en omprövning av den s. k. samvetssklausulen utformas på ett sådant sätt att de som har en avvikande mening i

ämbetsfrågan kan bevara hemortsrätt i svenska kyrkan.

I utskottets betänkande föreslås avslutningsvis att regeringen skall uppmärksammat följa det nu pågående arbetet inom svenska kyrkan på här berörda områden och ta de initiativ som regeringen finner erforderliga för att säkerställa att 1958 års reform helt slår igenom i kyrkans liv. Detta uttalande måste ses mot bakgrund av utskottets skrivning i dess helhet och med beaktande av de nyanser som skrivningen innehåller.

Herr talman! Jag yrkar bifall till ett enhälligt utskotts hemställan!

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! I den offentliga diskussionen inför det beslut riksdagen i dag skall fatta har man anklagat riksdagen både för att ge sig in på förbjudet område och för att inte ta saken i egna händer. Bägge anklagelserna måste bygga på missförstånd.

Svenska kyrkan har en offentligrättslig ställning. Lagstiftningen regleras i regeringsformen. Kyrkolag stiftas, ändras eller upphävs av regeringen gemensamt med riksdagen, men det fordras även samtycke av allmänt kyrkomöte. Lagen om kvinnans behörighet till prästerlig tjänst har kommit till i kyrkolagsordning. Därför har riksdagen inte bara rätt att ta upp denna fråga – den har också ett ansvar för denna lagstiftning. Det är utifrån detta ansvar som konstitutionsutskottet grundligt har studerat frågan och efter dessa studier enhälligt lägger fram ett betänkande. Riksdagen går inte in på kyrkans område som en utomstående utan som ett av de organ som svarar för kyrkolagstiftningen. Det är därför fel när man påstår att riksdagen här klampar in på förbjudet område.

Som framgår av vad jag redan sagt bestämmer riksdagen inte ensam på detta område. Därför har konstitutionsutskottet valt formen att föreslå kammaren att ge regeringen till känna vad utskottet har anfört. Utskottet förutsätter att regeringen nu tar ett initiativ och för nästa kyrkomöte lägger fram förslag som klargör konsekvenserna av 1958 års reform för tjänst inom svenska kyrkan i enlighet med vad utskottet har anfört. Jag utgår från att det är självklart att regeringen arbetar enligt riksdagens intentioner och snabbt lägger fram förslag för nästa kyrkomöte. Det står uttryckligen i utskottets framställning att det här gäller *nästa* kyrkomöte. För min del har jag en förhoppning om att det kyrkomötet skall kunna sammanträda under hösten i år.

Det finns ingen anledning att gå närmare in på en diskussion av tillkomsten av den s. k. samvetsklausulen. För min del räcker det med att konstatera att den är en produkt av det läge som förelåg vid kyrkomötet 1958. Karl Boo har redan återgett den text som konstitutionsutskottet har enat sig om när det gäller att formulera syftet med samvetsklausulen. Utskottet kan emellertid också konstatera att läget i dag är annorlunda än 1958. Låt mig snabbt peka på tre punkter i detta förändrade läge!

1. Till en början fanns det ett fåtal kvinnliga präster. De kvinnliga prästerna är, som herr Boo nyss nämnde, fortfarande få i förhållande till det

Nr 151

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

totala antalet präster i svenska kyrkan. Deras antal har emellertid kraftigt ökat under de senaste åren. Därmed har också ett stort antal människor i kyrkans församlingar kommit i kontakt med kvinnoprästfrågan. De kvinnliga prästerna har i allmänhet mottagits mycket positivt från församlingarnas sida. Därmed följer tyvärr spänningar mellan församlingsmedlemmarna å den ena sidan och vissa grupper av teologer å den andra.

Opinionsundersökningar visar att endast 3 å 4 % av församlingsmedlemmarna är motståndare till kvinnliga präster, medan 42-43 % av prästerna är detta. För en kyrka som vill vara en folkkyrka årsådana spänningar enligt min mening ödesdigra. De måste övervinnas inom en mycket snar framtid, om inte spänningarna skall få mycket farliga konsekvenser för den svenska kyrkan. Man kan inte inom denna resonera bara med utgångspunkt från att vissa av kvinnoprästmotståndarna å duktiga präster. Man måste också i hög grad besinna de faror som ligger i att klyftorna växer mellan dessa präster och det övervägande flertalet medlemmar av kyrkan.

2. Sedan 1958 har jämställdhetssträvandena ökat mycket kraftigt i det svenska samhället. Genom all lagstiftning går en strävan att jämställa könen. Dessa strävanden kommer klart till uttryck i regeringsformen. Det står redan i dess andra paragraf: "Det allmänna skall tillförsäkra män och kvinnor lika rättigheter." I kapitlet om grundläggande fri- och rättigheter finns en paragraf som förklarar: "Lag eller annan föreskrift får ej innebära att någon medborgare missgynnas på grund av sitt kön, om ej föreskriften utgör led i strävanden att åstadkomma jämställdhet mellan män och kvinnor eller avser värnplikt eller motsvarande tjänsteplikt." Det år omöjligt för riksdagen att se bort från de intentioner som här kommer till uttryck i regeringsformen. Det år också omöjligt för svenska kyrkan som en offentligrättslig institution.

3. Det finns bland tillskyndarna till 1958 års reform en övertygelse om att kvinnoprästfrågan snart skulle finna en lösning på så sätt att man allmänt godtog att kvinnor och män tjänstgjorde vid varandras sida som likvärdiga präster. Även om man inte direkt skrev att samvetsklausulen skulle ha övergångskaraktär, år det inget tvivel om att reformens anhängare trodde att denna endast skulle behöva gälla under en kort övergångstid. Verkligheten har blivit en annan.

Det hör till kyrkans beännelse att kvinna år behörig till prästerlig tjänst. Detta har förklarats av kyrkomötet. Ett växande antal av de manliga teologie studerandena år dock motståndare till kvinnliga präster. De tar prästtjänster och gör anspråk på att samvetsklausulen skall gälla för deras del. Denna kommer därför att gälla inte bara för dem som var i tjänst eller bedrev teologiska studier under den tid då det inte förekom kvinnliga präster i svenska kyrkan. Samvetsklausulen har kommit att gälla för generation efter generation av teologer som år kvinnoprästmotståndare. Problemets storlek belyses av att enligt uppgifter till konstitutionsutskottet av 150 manliga prästkandidater 138 önskar vigas för sig själva.

Dessa och andra förhållanden gör att samvetsklausulen nu måste omprövas. Men hur går det då med religionsfriheten? Religionsfriheten år som

bekant inskriven i regeringsformen, och vi är alla beredda att värna om den. Men den kan aldrig innebära att man har rätt att verka för sin religiösa uppfattning på ett sådant sätt att man hindrar andra att verka för sin eller att man har rätt att trakassera dem som har en motstridig uppfattning. Man kan heller inte i religionsfrihetens namn kräva särbestämmelser som gör det möjligt att inneha prästerlig tjänst inom svenska kyrkan.

Jag vill gärna tillfoga följande. Det har under de senaste årtiondena funnits en mycket stor teologisk frihet inom svenska kyrkan. Jag vill gärna uttala att jag hoppas att den skall bestå. En sådan frihet kan föda lärodiskussioner, och dessa kan bli hårda. Tillämpas detta på ämbetsfrågans område betyder det att man inte bara har rätt att hysa olika uppfattningar utan att man även får verka för dem. Trakasserier är emellertid någonting annat. Eftersom svenska kyrkan är en offentligrättslig institution kan den inte tillämpa regler som står i strid med den jämställdhet mellan könen som regeringsformen talar om. Den kan inte ha vägledande uttalanden som tolkas på ett sådant sätt att de reellt inskränker kvinnornas möjligheter att utöva prästämbetet och i vissa fall hindrar dem att bli prästvigda. Trots skilda meningar i ämbetsfrågan borde det väl ändå finnas så mycket tolerans och respekt för andras uppfattningar att kvinnor och män skulle kunna arbeta vid varandras sida som likar i prästämbetet.

Nu har konstitutionsutskottet visat en mycket stor generositet mot kvinnoprästmotståndarna. En del tycker kanske att generositeten varit för stor. Motivet för denna generositet är bl. a. att personer gått in i prästämbetet med samvetsklausulen som grund. Självklart får de stå kvar i svenska kyrkan. De får också inneha sina prästämbeten, och givetvis får de verka för sin syn i ämbetsfrågan. Men det är lika självklart att de måste respektera den uppfattning som ett överväldigande flertal medlemmar i kyrkan har i denna fråga.

Det kan verka egendomligt att konstitutionsutskottet år 1978 skriver: "Självfallet betyder denna reform" – dvs. 1958 års reform – "att några trakasserier på grund av kön inte får förekomma inom den svenska kyrkan." Men det är nödvändigt, och uttalandet har en bestämd adress till kvinnoprästmotståndare som gör sig skyldiga till trakasserier mot kvinnliga teologie studerande eller präster. Jag menar att de måste behandla sina kvinnliga kolleger som likar även om de har en annan uppfattning i ämbetsfrågan. Detta måste gälla redan nu. Redan nu bör även särvigningarna höra till historien.

I fortsättningen kan inte heller samvetsklausulen tillämpas på det sätt som skett. Nyttillträdande biskopar skall inte kunna neka att prästviga prästkandidat på grund av kön. Den som efter beslutet påbörjar sina postgymnasiala studier med särskild inriktning på tjänst inom svenska kyrkan skall inte kunna åberopa samvetsklausulen för ett handlande i tjänsten som strider mot 1958 års reform. Sedan är det självklart att de skall kunna ha hemortsrätt i svenska kyrkan.

Även jag yrkar bifall till utskottets enhälliga hemställan.

Nr 151

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Föreliggande utskottsbetänkande är enhälligt, och det innebär som alltid att de olika åsikter som funnits representerade inom utskottet har brutits mot varandra, men också att man har fått ge avkall på olika ting för att uppnå en formell enighet. Betänkandet är en kompromissprodukt med en sådans fel och förtjänster.

Utgångspunkten har från moderat håll varit att med beaktande av det beslut som fattades 1958 av riksdag och kyrkomöte finna en lösning som så långt möjligt undanröjer risken för splittring inom svenska kyrkan. En allvarlig risk för kyrkosplittring finns, om olika meningsriktningar går bröstganges till väga.

Inom svenska kyrkan har vi länge haft högt i tak, och vi måste ha det också framledes. Vi kan emellertid inte tolerera att kvinnliga präster, som tjänstgör på villkor som bottnar i beslut av kyrkomöte och riksdag, behandlas på ett kränkande sätt. Ingripanden av riksdag och regering i kyrkans liv måste dock ske med stor försiktighet, och det är självklart att det är bäst om problem av det slag som vi nu diskuterar kan lösas inom kyrkan. Den samrådsgrupp som f. n. arbetar fäster vi stora förhoppningar vid. Den måste komma fram till rimliga samexistensformer för de olika riktningar som är representerade i vår svenska kyrka.

Det finns de, herr talman, som har mycket bestämda åsikter i kvinnoprästfrågan och som inte tvekar att förorda drastiska lösningar. Massmedia har icke heller svävat på målet utan oftast förespråkade hårda tag mot dem som har en mot 1958 års beslut avvikande uppfattning i ämbetsfrågan. Om det hade varit en vanlig jämställdhetsfråga, så hade man kunnat förstå och sympatisera med dessa krafter.

Men nu förhåller det sig inte på detta sätt för dem som vägrar acceptera kvinnliga präster. För dem är det frågan om en annan bibelsyn. Det handlar om en djupt rotad religiös övertygelse. Var och en som har det minsta historiska eller kyrkohistoriska perspektiv vet att det då normalt inte hjälper att lagstifta och tillgripa metoder från statens sida. Sådant har nästan alltid lett till rakt motsatt resultat. De människor som har en grundad religiös övertygelse är ofta beredda att strida och lida för den, och hot om åtgärder från samhällets sida leder ofta bara till att övertygelsen stärks. Martyrer av olika slag har vi haft gott om.

Det är mot denna bakgrund som det finns anledning att inte vara provokativ. Men vi befinner oss i dilemmat att intentionerna i den lagstiftning vi har måste uppfyllas. Det är en lagstiftning som riksdagen medverkat till enligt den kyrkolag vi har och enligt de principer som gäller för en kyrka av det slag som vi har i Sverige. Riksdagen kan alltså inte komma undan sitt ansvar.

Den samvetsklausul som finns innebär att de som har en negativ inställning till kvinnliga präster har vissa rättigheter sig tillförsäkrade. Biskop kan mot sin religiösa övertygelse inte tvingas viga en kvinna till präst, och en präst får inte åläggas att i tjänsten utföra sådant som uppenbarligen skulle

kränka hans samvete på grund av den övertygelse han eller hon har i frågan. Denna samvetsklausul är en realitet, och den gäller alljämt. Den utgör ett motivuttalande, som har giltighet så länge lagen om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst gäller.

Samvetsklausulen kan bara avskaffas om regering, riksdag och kyrkomöte är ense, då vi här har en tredelad lagstiftning. Men det måste då ske i vederbörlig ordning, dvs. det går inte att bara avskaffa motivuttalandet utan att också ändra själva lagtexten. I så fall måste ett nytt motivuttalande till. Det är den enda väg vi kan gå i sammanhanget, och det är också den väg som konstitutionsutskottet anvisar i föreliggande betänkande. Utskottet vill att regeringen tar de initiativ som den finner erforderliga för att säkerställa att 1958 års reform slår igenom i kyrkans liv. Det ankommer alltså på regeringen att finna lämpliga former för detta.

Herr talman! Stora förhoppningar måste emellertid knytas till att den nu arbetande samrådsgruppen så snart som möjligt kan lägga fram förslag som kan underlätta för regeringen. Om en inre kyrklig lösning är möjlig när det gäller den praktiska tillämpningen av 1958 års beslut vore detta utomordentligt positivt. Vi skulle då förhoppningsvis slippa externa åtgärder, som kan komma att fördjupa problemen i stället för att lösa dem.

Konstitutionsutskottet är naturligtvis fullt medvetet om att en betydande del av det svenska prästerskapet har åsikten att kvinnan icke har behörighet till prästämbetet. I ett land med religionsfrihet måste denna frihet också innefatta rätten att hysa åsikter som icke delas av allmänheten i stort. Det vore enfaldigt att tro att de bortåt 40 % av våra präster som har åsikten att kvinnan icke har behörighet att bli präst ändrar sig bara för att riksdagen har uttalat sig i frågan. De kommer naturligtvis genomgående att hålla fast vid sin åsikt.

Det är viktigt, herr talman, att de som har denna åsikt inte stöts bort från svenska kyrkan. Bland dem finns i dag många av våra bästa församlingspräster. Det finns därför all anledning att understryka vad utskottet skriver om det som nu bör ske, nämligen framläggandet av de förslag som skall säkerställa att 1958 års reform slår igenom i kyrkans liv. Jag citerar ordagrant ur utskottsbetänkandet:

”Utskottet förutsätter vidare att förslaget utformas på ett sådant sätt att de som har en avvikande mening i ämbetsfrågan kan bevara hemortsrätt i svenska kyrkan.”

Utskottets uttalande på denna punkt – som har central betydelse för frågans fortsatta handläggning – innebär att olika åsikter också i framtiden kan existera och verka sida vid sida inom svenska kyrkan. Det är i denna anda som konstitutionsutskottets betänkande skall läsas. För moderata samlingspartiet är detta en naturlig ståndpunkt, då den bygger på två grundläggande element i vår kyrkosyn – respekt för olika uppfattningar och vaktslående om kyrkans möjligheter att verka nu och i framtiden.

I detta anförande instämde Inger Lindquist, Rolf Clarkson, Runc Rydén, Joakim Ollén, Per Unckel, Sven-Olov Träff, Björn Körlof och Håkan Winberg (samtliga m).

Nr 151

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

ESSE PETERSSON (fp):

Herr talman! Den fråga som vi nu har att diskutera är till sin karaktär ganska märklig på så sätt att riksdagen redan 1958 tog ett klart och entydigt beslut i denna fråga, nämligen att kvinnor gavs samma rätt som män till de prästerliga ämbetena inom den svenska kyrkan. Trots detta har denna reform 20 år senare ännu ej i sin helhet förverkligats.

För att stifta kyrkolag krävs samverkan mellan riksdag, regering och allmänt kyrkomöte. När en av dessa tre inte samtycker, så faller förslaget. Detta innebär en utomordentligt stor tröghet i möjligheterna till förändringar inom det svenska statskyrkosystemets ram. Man kan ifrågasätta om statsmakterna har kompetens att handlägga kyrkofrågor utifrån politiska värderingar. Rent principiellt måste svaret här vara ett klart nej. Men detta förutsätter att kyrkan är fristående från staten. Den svenska kyrkan är en del av statsapparaten genom sin speciella ställning som statskyrka, och därför är svaret på frågan ett lika klart ja. Grundläggande för statskyrkosystemet är samverkan mellan statsmakten och kyrkan. Ingendera parten kan ensidigt fatta beslut som får laglig giltighet, utan här krävs att riksdag, regering och allmänt kyrkomöte kommer till samstämmiga beslut för att förändringar skall kunna ske.

1958 års reform, som gav kvinnan samma rätt som mannen till kyrkans ämbeten, utarbetades av regeringen efter begäran av 1955 års riksdag. Efter riksdagens och regeringens godkännande av reformen 1958 gick förslaget till kyrkomötet för behandling samma år. Det var då som komplikationerna tillstötte. Vid frågans beredning i allmänna kyrkomötets särskilda utskott utarbetades en tilläggskrivning till statsmakternas reformförslag, som bl. a. fick följande lydelse:

”Skulle nu lagförslaget bifallas, finner utskottet det därför angeläget att hävda, att detta icke får medföra skyldigheter för biskop att mot sin religiöst grundade övertygelse viga kvinna till präst. Likaså vill utskottet som sin samfälliga mening framhålla, att präst icke bör åläggas att i tjänsten utföra sådant som uppenbarligen skulle kränka hans samvete på grund av den övertygelse, han hyser i denna fråga. Inte heller får prästlöftena tolkas så, att den, som ställer sig avvisande till kvinnliga präster, icke skulle kunna avlägga dem.”

Vid nämnda kyrkomötes plenarbehandling av detta reformförslag deltog dåvarande ecklesiastikministern i debatten och sade bl. a. följande: ”Jag kan här helt ansluta mig till utskottet, och jag talar i det fallet på en fullständigt enig regerings vägnar.”

1958 års kyrkomöte beslutade att bifalla statsmakternas reformförslag men med särskilda utskottets tilläggskrivning i frågan. På så sätt hade den nu så omdiskuterade samvetsklausulen sett dagens ljus. Alltså har riksdagen inte vid något tillfälle godkänt nämnda samvetsklausul, eftersom den kom till efter det att riksdagen hade behandlat denna fråga. Detta är ett viktigt konstaterande när vi nu här diskuterar samvetsklausulens mening och innebörd samt möjligheterna att avveckla den. Då är det främst en uppgift för

kyrkomötet att – kanske tillsammans med regeringen – avskaffa den problemfyllda samvetsklausulen, som införts utan riksdagens medverkan.

Påpekas bör att frågan om kvinnliga präster inte är något teologiskt problem för svenska kyrkan. Denna reform är numera en del i kyrkans bekännelse som det officiellt uttolkades av ärkebiskopen vid utfrågningen i konstitutionsutskottet. Samvetsklausulens införande har främst medverkat till att skapa privatteologiska problem för yngre manliga präster i stället för att vara ett medel till lösande av ifrågavarande problemkonstruktioner. Nu, 20 år efter riksdagens beslut, är det verkligen hög tid att denna reform i sin helhet förverkligas. Här får inte regering och kyrkomöte svika sitt ansvar utan måste snarast ta initiativ för fullföljande av 1958 års reform.

Frågan om kvinnliga präster uppfattades vid reformens antagande närmast som en teologisk diskussion. Det var mera av akademiska spetsfundigheter än evangelisk verklighet. Nu har kvinnoprästfrågan i allt högre grad blivit en församlingsangelägenhet. Detta är en tillfredsställande utveckling som visar på mognad och ansvarstagande i församlingssamfundet.

Frågan om de kvinnliga prästernas arbetsmöjligheter inom statskyrkosystemets ram är en alltför viktig principfråga för att få bli en privatteologisk angelägenhet enbart för prästerskapet. Samtidigt bör påpekas att ingen får tvingas att ändra uppfattning, men att praktisera sina negativa teorier i ämbetsutövningen i denna fråga är i fortsättningen inte möjligt inom ramen för statskyrkosystemet. Detta är i klartext, herr talman, innebörden av vad konstitutionsutskottet skriver i sitt betänkande på s. 23, där bl. a. följande står att läsa: "Självfallet betyder denna reform att några trakasserier på grund av kön inte får förekomma inom den svenska kyrkan. Utskottet förutsätter vidare att förslaget utformas på ett sådant sätt att de som har en avvikande mening i ämbetsfrågan kan bevara hemorts rätt i svenska kyrkan."

Det är angeläget att här slå fast den tolkning som jag redovisade före betänkandecitatet och som vi varit överens om i konstitutionsutskottet när det gäller de nu senast citerade meningarna från utskottsbetänkandet. Det är angeläget därför att denna utskottsskrivning inte får bli en utgångspunkt för att bakvägen konstruera och införa en alternativ samvetsklausul, som i denna fråga kan skapa nya, tvivelaktiga problem för vår svenska kyrka. Här måste konstateras, att efter det att kyrkomötet också beslutat sig för att acceptera 1958 års reform i sin helhet är det kyrkans skyldighet att klargöra att en av förutsättningarna för nytillträdande präster och biskopar är att man fullt ut accepterar att svenska kyrkan står öppen för både kvinnor och män till kyrkans olika ämbeten. Samtidigt skall här noteras att konstitutionsutskottet inte förutsätter att tjänsteutövare, som inträtt under andra förutsättningar, skall behöva ompröva eller ändra sin grundinställning i detta sammanhang.

Samvetsklausulen, som 1958 kunde ses som ett sätt att överbrygga motsättningar, har i stället på ett markant sätt skärpt motsättningarna, speciellt på senare år bland yngre präster. Allvaret i denna situation belyses enklast med några aktuella siffror, som framkom vid utfrågningarna i

konstitutionsutskottet. Av 150 manliga prästkandidater begär 138 särvigning. Alltså: dessa 138 kan inte tänka sig att prästvigas tillsammans med någon kvinna. Vissa andra undersökningar tyder på att 42 % av prästerna är negativa till kvinnliga präster, men endast 3 % av församlingsborna har samma inställning. Detta innebär att samvetsklausulens överbryggande effekter har haft rakt motsatt funktion genom att effektivt sabotera möjligheterna att helt förverkliga 1958 års reform.

De yngre manliga prästernas fixering vid motståndet till kvinnliga präster är märklig. Därför finns det anledning att allt oftare ifrågasätta om det är teologiskt kunnande eller känslomässigt engagemang som är den grundläggande orsaken. För svenska kyrkans framtid är det betydligt mer angeläget att detta friska engagemang från det unga prästerskapet i stället kan omsättas i kyrkans grundläggande trosliv och verksamhetsutveckling.

Äntligen tycks biskopsmötet – låt vara efter två decennier – i januari 1978 på allvar ha börjat ta itu med kvinnoprästfrågan. Enligt uttalandet skall man med kraft motarbeta varje form av diskriminering på grund av kön i kyrkans ämbeten. Samtidigt har en särskild samrådskommitté tillsatts, under ärkebiskopens ledning, med en bred och allsidig sammansättning för att främst söka lösa de praktiska problemen i sammanhanget. Det är ett lovvärt initiativ, som det finns all anledning att knyta betydande förhoppningar till, om det i gruppen finns en ärlig och målmedveten vilja att konstruktivt försöka lösa detta s. k. problemkomplex. Enligt de rapporter som man under de senaste veckorna kunnat ta del av finns det anledning att något skruva ned förväntningarna, samtidigt som samrådskommitténs uppgift tydligen har begränsats en del.

På en punkt har man uppenbarligen gjort ett ordentligt framsteg. Enligt ett uttalande från samrådskommittén skall nämligen de speciella särvigningarna i samband med de ordinarie prästvigningarna inte förekomma i fortsättningen. Detta måste hälsas med största tillfredsställelse. Denna fråga har också stor psykologisk betydelse som bör noteras i sammanhanget.

En annan sådan fråga är biskopsutnämningarna. Här är det angeläget att kvinnor, när kvalifikationer och lämplighet är likvärdiga, prioriteras till de biskopsämbeten som nu närmast blir lediga att tillsättas.

Det är viktigt att kyrkan själv inser det ohållbara i den nuvarande ordningen vad gäller tillämpningen av den problematiska samvetsklausulen. Det är av vikt att kyrkan själv inriktar sig på att under detta år vidta sådana åtgärder att man äntligen kommer till rätta med denna fråga, så att 1958 års reform kan tillämpas i sin helhet. Här är det regeringens uppgift att inom statskyrkosystemets ram uppmärksamt följa denna frågas fortsatta utveckling och ta de initiativ som krävs. Man bör allvarligt ifrågasätta om det är möjligt att vänta till 1980 års ordinarie kyrkomöte för behandling av denna fråga. Det finns betydande anledning att noga överväga inkallande av ett allmänt kyrkomöte antingen hösten 1978 eller våren 1979 för att slutligt lösa problemen med 1958 års reform.

Då riksdagens ställningstagande 1958 i denna fråga är helt klart och fastlagt i den s. k. behörighetslagen, som inte medger någon särbehandling av kvinnor eller män till kyrkliga ämbeten, föreligger det inte några skäl för ändringar i nämnda riksdagsbeslut. Därför, herr talman, vill jag yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON, som meddelat att han i samband med behandlingen av förevarande betänkande i ett sammanhang ämnade besvara

dels *Hans Peterssons* i Röstånga (fp) den 10 januari anmälda interpellation, 1977/78:108,

dels *Evert Svenssons* (s) den 11 januari anmälda interpellation, 1977/78:109, och

dels *Bertil Fiskesjös* (c) den 10 januari anmälda fråga, 1977/78:238, om åtgärder mot diskriminering av kvinnor inom svenska kyrkan, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Jag har för egen del i stort sett samma principinställning som har kommit till uttryck i de anföranden som hållits av utskottets ordförande och dess vice ordförande. Men jag ber att få återkomma med mer personliga synpunkter. Min avsikt är att i detta anförande besvara de interpellationer och den fråga som ställts till mig med anledning av detta ärende.

Hans Petersson har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att få slut på diskrimineringen av kvinnliga blivande och verksamma präster. Bertil Fiskesjö har ställt en fråga av likartat innehåll. Evert Svensson tar i en interpellation upp frågan om den s. k. samvetsklausulens innehåll och räckvidd.

Konstitutionsutskottet har i det betänkande som nu föreligger till behandling tagit ställning till fem motioner i samma ämne som den nu aktuella frågan och de två interpellationerna. Samtliga motioner utom en begär att riksdagen skall uttala sig mot diskriminerande behandling av kvinnor i samband med prästutbildning, prästvigning och ämbetsutövning i svenska kyrkan.

Bakgrunden till 1958 års lag om kvinnas behörighet till prästerlig tjänst – vilken är den grundläggande lagstiftningen i ämnet – har redovisats i konstitutionsutskottets yttrande. Bl. a. framgår där hur den s. k. samvetsklausulen tillkommit. Jag anser mig därför inte i detta sammanhang behöva närmare gå in på denna bakgrund. Dock vill jag konstatera att full enighet rådde vid 1958 års kyrkomöte bl. a. om att önskemålet om kvinnas behörighet hos många, såväl präster som lekmän, hade framsprungit ur en ärlig omsorg om kyrkan i syfte att öka kyrkans möjligheter att tjäna evangeliet.

I allt väsentligt kan jag instämma i vad konstitutionsutskottet anför i sitt utförliga yttrande. Även jag anser det således nödvändigt att svenska kyrkan målmedvetet arbetar på att snabbt finna former som fullt ut tillgodoser de

Nr 151

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

*Om åtgärder mot
diskriminering av
kvinnor inom sven-
ska kyrkan*

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

*Om åtgärder mot
diskriminering av
kvinnor inom sven-
ska kyrkan*

krav som 1958 års reform ställer på lika behandling av man och kvinna i kyrkans tjänst.

En riksdagsskrivelse i enlighet med konstitutionsutskottets förslag måste givetvis nog prövas av regeringen. Jag anser emellertid att kyrkan – innan eventuella förslag föreläggs kyrkomöte och riksdag – bör ges en chans att genom den av biskopsmötet tillsatta samrådsgruppen finna ett regelsystem som möjliggör samexistens mellan de olika åsiktsriktningarna. Samrådsgruppens arbete följs nog av regeringen. Så t. ex. ingår en av kommundepartementets tjänstemän som observatör i gruppen. Jag har också personligen överlagt med ledamöter av samrådsgruppen.

Det är enligt min mening tillfredsställande att konstitutionsutskottet så klart betonar kyrkomötets roll vid den kommande behandlingen av frågan. Den kan inte betraktas som en vanlig jämställdhetsfråga. Jag vill i detta sammanhang hänvisa till vad jämställdhetskommittén anför i sitt betänkande med förslag till lag om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet. Kommittén har särskilt diskuterat frågan om jämställdhet och religionsfrihet.

Frågan bör handläggas så, att regeringen för nästa ordinarie kyrkomöte framlägger förslag, som syftar till att säkerställa att 1958 års reform helt slår igenom i svenska kyrkan. Det är min förhoppning att kyrkan dessförinnan genom den nyssnämnda samrådsgruppen skall ha preciserat ett godtagbart regelsystem, som konkret visar hur man tänkt sig en samexistens i olika situationer. Det kan t. ex. gälla prästvigning, upplåtande av kyrka, missive-ringar och ansökan om tjänst. Härigenom skulle de bästa garantier ges för att undvika en splittring inom kyrkan, samtidigt som frågan får en från samhällets synpunkt tillfredsställande lösning.

I framtiden bör gälla att den som inte kan acceptera kvinnlig präst inte skall kunna inkräkta på kvinnliga prästers lagfästa rätt att utöva sitt ämbete. Principen bör, allmänt uttryckt, vara att han skall ha rätten att avstå men inte kunna tvinga henne att avstå.

Jag vill utöver detta interpellationssvar, herr talman, nu bara kort tillägga att med det sista stycket i interpellationssvaret syftar jag för egen del på att man skall kunna tillämpa en omvänd ordning mot vad som nu gäller. Jag vill alltså slå fast att kvinnliga prästers samvetsövertygelse, deras tro, bör tillmätas samma vikt som de manliga prästernas i detta sammanhang. Hittills har det ju varit så i huvudsak att de kvinnliga prästerna fått vika i vissa frågor, bl. a. för de manliga prästernas vägran att tjänstgöra tillsammans, vägran att upplåta kyrka etc.

Då vill jag se det så att ingen vill inkräkta på de manliga prästernas trosuppfattning. Men eftersom vi har en lagstiftning som är glasklar, skall ingen kunna inkräkta på kvinnliga prästers lagfästa rätt att utöva sitt ämbete. Därför menar jag att den som inte accepterar kvinnlig präst bör avstå i sådana sammanhang.

Jag säger detta bl. a. därför – och det är ett av de väsentliga principella stöd jag har för min uppfattning – att 1958 års kyrkomöte konstaterade att

kvinnans rätt till prästämbetet är förenlig med evangelisk-luthersk tro och bibelsyn.

HANS PETERSSON i Röstånga (fp):

Herr talman! Det är nu drygt ett år sedan kommunministern och jag senast diskuterade kvinnliga präster. Vid det tillfället reagerade jag mot de särvigningar som hade förekommit i början av förra året. Jag betraktade dem som uppenbara könsdiskrimineringar, och det är alltså min ståndpunkt.

Kommunministern menade då att motståndet mot kvinnliga präster hade försvagats, men beklagade samtidigt det motstånd som alltså fanns kvar på vissa håll.

Senare under året stod det alldeles klart för de flesta att motståndet i högsta grad var levande och att det förekom trakasserier, medvetna aktioner och rent mygel mot kvinnliga präster – i klartext alltså rena tarvligheter som allvarligt skadade vår kyrka.

Statsrådet Antonsson framträdde då i massmedia på ett, som jag tyckte, övertygande sätt. Vi var många som bibringades den uppfattningen att problemet nu var på väg att lösas en gång för alla. Mot denna bakgrund framställde jag min interpellation, som nu besvaras efter mer än fyra månader.

För 20 år sedan öppnade kyrkan sina armar mot kvinnan och förklarade henne behörig för prästämbetet. Men lika länge har samvetsklausulen medverkat till att mota bort henne, diskriminera henne och t. o. m. förklara hennes prästvigning ogiltig. Detta har kunnat ske under hänvisning till Guds ord. Samtidigt har den officiella kyrkan hänvisat till Guds ord och möjliggjort för kvinnan att bli präst. Det är alltså fråga om att välja och att tolka bibelcitat – att välja rätt och att tolka rätt.

Kyrkan har varit konsekvent under dessa 20 år. De förekommande motsättningarna har behandlats som en trosfråga. Saken har aldrig ställts på sin spets – detta för att undvika en befärad kyrkosplittring. Däremot har väl kyrkan inte alltid varit konsekvent när det gäller att ställa upp för sina kvinnliga präster. Utan dem hade gudstjänstlivet knappast fungerat i vårt land.

Regeringens och riksdagens inställning har å andra sidan skärpts under de år som gått – från oklarhet om vad regeringen verkligen menade 1958 till allt skarpare uttalanden från olika statsråd. Riksdagen har aldrig godkänt någon samvetsklausul och för varje år skärpt sina uttalanden, skärpt dem nästan fram till rena hotet: om överläggningar inte leder till resultat, så måste åtgärder vidtagas.

Förutom detta att man och kvinna skall behandlas lika även inom den svenska kyrkan, så finns det ännu en aspekt. Det är en fråga som jag för min del ofta tagit upp här i riksdagen. Det handlar om att följa stiftade lagar – att dessa lagar respekteras, kontrolleras och efterlevs, att det blir en enhetlig tillämpning oberoende av var i landet man råkar vara bosatt. Detta bör ske även om kyrkomötet inträder som deltagare i själva lagstiftningsarbetet.

Jag tackar Johannes Antonsson för interpellationssvaret. Som jag tolkar

Nr 151

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

*Om åtgärder mot
diskriminering av
kvinnor inom sven-
ska kyrkan*

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

*Om åtgärder mot
diskriminering av
kvinnor inom sven-
ska kyrkan*

svaret måste det dock vara ganska sensationellt mot bakgrund av den debatt som pågått här. Flera talesmän för konstitutionsutskottet har uttalat att dagens kommande beslut innebär en omprövning av samvetsklausulen, att riksdagen hemställer om detta hos regeringen, att regeringen verkligen klargör för kyrkomötet konsekvenserna av 1958 års beslut samt att detta skall ske vid nästa kyrkomöte – ordinarie eller ej. Kommunministern tycker att ett riksdagsbeslut i dag nog skall prövas av regeringen, men tydligen att det är viktigare att kyrkan själv hittar ett regelsystem. Riksdagen vill, om jag fattar konstitutionsutskottet rätt, ha en omprövning av samvetsklausulen, och om jag fattar Johannes Antonsson rätt måste det vara en andrahandsfråga för honom. Alltså: kyrkan skall i stället få chans till ett regelsystem.

Har jag tolkat statsrådet rätt eller är det formuleringarna i svaret som inbjuder till denna tolkning?

Biskopsmötena har hittills under de gångna åren inte kunnat övertyga kvinnoprästmotståndarna om att deras kamp mot de kvinnliga prästerna inte är förenlig med jämlikhet och tolerans. Nu skall man klargöra detta med ett regelsystem. Man skall alltså ge ut regler om hur manliga och kvinnliga präster skall kunna samarbeta, även om de inte vill samarbeta. Till detta vill tydligen kommunministern i första hand ansluta sig. Det är möjligt att ett regelsystem klarar av en del av svårigheterna, men samvetsklausulens anda kommer, såvitt jag förstår, att leva kvar. Avsteg kan även i framtiden ske från förvaltningsrättslig praxis, och kvinnoprästmotståndarna kan fortsätta sin kamp mot kolleger som råkar vara av motsatt kön.

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag ber först att få tacka kommunminister Antonsson – och, skulle jag vilja tillägga, konstitutionsutskottet – för svaret på min interpellation. Eftersom nu kommunministern utöver det han sade i interpellationssvaret har instämt i utskottets ordförandes och vice ordförandes anföranden, finner jag det så mycket bättre.

Å ena sidan är det en generös lösning som konstitutionsutskottet visar kvinnoprästmotståndarna. Men å andra sidan är man beredd att begränsa samvetsklausulens innehåll och räckvidd, och det var det min interpellation framför allt gällde.

I själva verket kanske det inte är samvetsklausulen som vållat alla problem som uppstått, utan de omtalade 17 punkterna. De skall nu enligt biskopsmötet betraktas som ett historiskt dokument. Jag skall inte citera från dem, men nog ger de prov på en inställning till kvinnliga präster som man trodde var främmande för ett trossamfund. Nu skall de som sagt betraktas som ett historiskt dokument, och det är ett värdefullt ståndpunktstagande av biskopsmötet.

Staten måste värna om de demokratiska rättigheterna – och dit hör självfallet jämställdheten mellan man och kvinna – och beivra dem var helst de trampas under fötterna. Därför kan naturligtvis inte riksdagen utan vidare åse hur vissa delar av svenska kyrkans prästerskap diskriminerar kvinnan, även om riksdagen skulle inta den ståndpunkten att den inte skall lägga sig i

frågan som helhet. Men som konstitutionsutskottets vice ordförande Hilding Johansson riktigt påpekat är vi fortfarande med när det gäller lagstiftningen.

En fråga som uppstår är om vi har en prästkyrka eller en demokratisk kyrka, eller låt oss gärna säga folkkyrka i sociologisk mening. Det visar sig nämligen, som alla vet vid det här laget, att den helt övervägande delen av församlingsborna är för kvinnliga präster. Det rör sig inte om några och 50 % utan om några och 90 % enligt Sveriges Radios undersökning. De som är mot kvinnliga präster uppgår till ca 3–4 %.

Frågan är alltså om det är prästen som bestämmer eller om det är församlingen. Det har förvånat mig under den här tiden att kyrkoråd och kyrkofullmäktige i så stor utsträckning låtit kvinnoprästmotståndarna bestämma i denna fråga inom församlingarna. Praxis har ju faktiskt varit att en enda präst i en församling kunnat hindra att en kvinnlig präst anställs. Nu vill kyrkoministern ändra på detta och så att säga vända på kuttingen, men jag undrar om de kvinnliga prästerna vill ställa sådana krav gentemot sina manliga kolleger som detta skulle innebära.

Samvetet som hindrar ett samarbete med kvinnliga präster sägs grunda sig på Bibeln, och då är det i första hand Paulus som man tar till. Som vi vet är det emellertid osäkert vilken åsikt Paulus hade i den här frågan, och det bibelord som man grundar sig på är minst sagt oklart. Paulus grundord är ju att "här är icke träl eller fri, här är icke man och kvinna: alla ären I ett i Kristus Jesus". Detta är enligt min mening det bibelord man skall rätta sig efter i det här avseendet. Det är mycket som inte står i Bibeln, men som svenska kyrkan och andra trossamfund gör. Det är också mycket som står i Bibeln som man inte gör. I min ungdom hade man en domprost i Göteborg som hette Olle Nystedt. Även då hade man strid om kvinnliga präster, och hans fråga lydde: Var någonstans i Bibeln står det att det skall finnas domprostar?

En annan märklig sak är att kvinnoprästmotståndarna tillmäter budbäraren en viktigare funktion än budskapet. Man gör budskapet beroende av vem som bär fram det. Det är som att göra postverket viktigare än brevet. Men ett kärleksbrev blir varken bättre eller sämre av hur brevburaren ser ut.

Kyrkan skall ju förmedla ett budskap. Hur och under vilka organisatoriska former det skall ske måste varje generation få bestämma. Att Jesus Kristus kallade män som apostlar eller att Paulus inte drev kvinnofrågan kan ju ha berott på den tidens synsätt, och det kan minst av allt vara vägledande för oss nu. Men detta är kyrkans dilemma: att skilja på det som är tidsbundet och det som är kristendomens innersta kärna. Vi kan alla ha svårt med den distinktionen, men den är alltid viktig att göra.

Jag ställer mig bakom konstitutionsutskottets skrivning, men vill tillfoga ett par synpunkter som är viktiga för Göteborgs stift. Vi har nu en biskop som har 12–14 år kvar i sitt ämbete. Vad kommer att hända i stiftet? Stiftet har nu, efter en lång tid, fått sin första kvinnliga präst, vilkens fullmakt från domkapitlet inte kunde skrivas under av ordföranden i domkapitlet, nämligen biskopen, utan måste skrivas under av en ledamot av denna

Nr 151

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

*Om åtgärder mot
diskriminering av
kvinor inom sven-
ska kyrkan*

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

*Om åtgärder mot
diskriminering av
kvinnor inom sven-
ska kyrkan*

kammare, Evert Hedberg, som är ledamot av domkapitlet. Vad kommer att ske under de närmaste 12–14 åren? Kommer Göteborgs stift att befolkas av kvinnoprästmotståndare? Troligen. Det öppnar ett oroande perspektiv, eftersom församlingarna i Göteborgs stift naturligtvis inte är annorlunda än i andra stift. De är för kvinnliga präster. Men biskopen hindrar i stor utsträckning församlingarna från att få kvinnliga präster – omständigheterna är sådana. Biskopsmötet har sagt nej till särvigningar, men här har vi en säregen särvigning som kommer att bestå ganska länge.

Jag förmodar att Johannes Antonsson och många andra från stiftet delar oron över en sådan utveckling, som en stor majoritet av församlingsborna inte vill ha. Något måste hända, och jag vill vädja till regeringen att uppmärksamma denna fråga och se vad som kan göras i det förslag som skall lämnas till kyrkomötet efter dagens beslut. Kyrkomötets beslut kommer sedan att bli avgörande för framtiden i denna fråga. Att se vad som kan göras i Göteborgs stift i detta avseende är av stort intresse.

Till slut några ord, herr talman, om hur det ser ut i omvärlden, eftersom en del försöker säga oss att Sverige på något sätt är unikt i sin önskan att få kvinnopräster. Frågan om kvinnopräster är naturligtvis inte aktuell bara i Sverige. År 1975 gav bl. a. den anglikanska kyrkan i Canada och i England kvinnor rätt till tillträde till prästämbetet, och ärkebiskopen av Canterbury har meddelat påven, att hela den anglikanska kyrkofamiljen snart är överens om att inga fundamentala hinder finns för kvinnans tillträde till prästämbetet.

I denna situation har Vatikanens sekretariat för trosfrågor antagit en av påven godkänd deklaration i vilken anges vad som hindrar den romerska kyrkan från att godkänna kvinnor som präster. Man säger där att det viktigaste skälet är traditionen i vilken inkluderas Jesu inställning. De stora katolska teologerna från 1200-talet har också förklarat att prästen som representant för Kristus måste vara av samma kön som han. Men det intressanta är alltså att man hänvisar till traditionen – och det har trots denna varit stark kritik mot detta uttalande av den katolska kyrkan. Det rör sig alltså ute i världen. Vi är inte ensamma om denna debatt, och kvinnliga präster finns det på många håll.

Till slut, herr talman, finner jag ett par klarlägganden nödvändiga med anledning av interpellationen. Kyrkoministern – om jag nu får använda den titeln – Antonsson säger för det första att konstitutionsutskottets förslag givetvis måste noga prövas av regeringen. Jag finner detta litet vagt. Regeringen bör väl följa konstitutionsutskottets intentioner och skrivningar. Med andra ord bör den följa det förslag till nästa kyrkomöte som uttrycks i konstitutionsutskottets skrivning.

För det andra säger kyrkoministern att frågan bör handläggas så, att regeringen för nästa *ordinarie* kyrkomöte lägger fram förslag osv. Det är inskränkningen till "nästa *ordinarie* kyrkomöte" som jag finner oroväckande. Konstitutionsutskottet begär förslag till *nästa kyrkomöte*. Det är möjligt att det inte sker förrän till nästa ordinarie kyrkomöte – det får väl utvecklingen avgöra – men jag hoppas själv att vi får ett kyrkomöte tidigare, inte minst på

grund av stat-kyrka-problematiken. Man kan faktiskt också ställa frågan om inte det krävs ett kyrkomöte med anledning av den fråga som vi i dag diskuterar. Skall man då vänta till det ordinarie kyrkomötet, tycker jag att man får vänta för länge.

Kyrkoministern antyder att han vill invänta vad den s. k. samrådsgruppen kommer fram till, och det spörsmålet har varit uppe till diskussion i denna debatt. Erfarenheten visar att det då kan dröja länge. Vi har i den här frågan sett många samrådsgrupper som inte lett till någonting, och faran är att inte heller denna grupp kommer fram till något för båda parter godtagbart resultat, även om vi personligen skulle önska det. Eftersom kyrkoministern har en särskild kontaktperson i den centrala samrådsgruppen, framgår det säkert ganska snart hur stämningarna är. Jag vill bara varna för att vänta för länge, jag menar att frågan måste komma upp på ett kyrkomöte ganska snart.

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! För att det inte skall uppstå några missförstånd vill jag i tre punkter sammanfatta vad konstitutionsutskottet begär.

För det första skall regeringen framlägga förslag, som klargör konsekvenserna av 1958 års reform.

För det andra sägs att förslaget måste komma till nästa kyrkomöte. Utskottet har aldrig talat om något ordinarie kyrkomöte. Det var någonting nytt i interpellationssvaret.

För det tredje begär utskottet uttryckligen en omprövning av den s. k. samvetsklausulen.

Det är önskvärt att samrådsgruppen kan nå fram till ett regelsystem, som möjliggör att dessa krav tillgodoses. På den punkten finns det inga motsättningar mellan kyrkoministern och mig. Samtidigt vill jag säga att uttalandet från utskottets sida innebär att regeringen måste lägga fram förslag, även om samrådsgruppen skulle misslyckas i sina strävanden.

Detta regelsystem bör enligt min mening vila på fyra fundament. Det första innebär att det icke får förekomma någon som helst diskriminering på grund av kön. Det andra innebär att det inte får förekomma särvinningar, och där har samrådsgruppen nått fram till enighet, om jag har tolkat uttalandet riktigt. Det tredje innebär att inte någon nytillträdande biskop skall ha rätt att på grund av hennes kön vägra prästviga kvinnlig teologistuderande. Det fjärde innebär att man inte fortsättningsvis skall efter beslutet kunna åberopa samvetsklausulen för en särbehandling.

Jag skulle uppskatta om Johannes Antonsson ville säga att även han delar uppfattningen att dessa fyra punkter skall utgöra fundamentet för det regelsystem som skall finnas inom den svenska kyrkan.

BERTIL FISKESJÖ (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunministern för svaret på min fråga. Det kom litet post festum, men jag accepterar de skäl för dröjsmålet som kommunministern angett.

Efter det att interpellationerna och frågan framställdes, väcktes även en rad

Nr 151

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

*Om åtgärder mot
diskriminering av
kvinnor inom sven-
ska kyrkan*

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

*Om åtgärder mot
diskriminering av
kvinnor inom sven-
ska kyrkan*

motioner, och det kunde naturligtvis vara lämpligt att invänta konstitutionsutskottets yttrande, så att vi kunde klara av frågan i år med en debatt i stället för med två.

Det är naturligtvis beklagligt att vi skall behöva diskutera frågan. För mig är det så självklart att samma regler skall gälla för män och kvinnor, att jag tycker att det för kyrkans del är väldigt genant att den principen inte har tillämpats fullt ut.

I många avseenden har utvecklingen efter 1958 varit positiv. Många kvinnor har utbildat sig till präster och många kvinnor har fått prästtjänst. Man kan också notera att ledningen inom kyrkan har blivit alltmer deciderad när det gäller jämlikheten mellan könen i den här speciella frågan. Även mycket annat har hänt.

Mot detta står, som tidigare talare varit inne på, de negativa upplevelser som många kvinnor har haft när de har gått ut och arbetat i kyrkan, det motstånd som de då har mött och den särbehandling som de har varit utsatta för.

Det var, tror jag, olyckligt att den s. k. samvetsklausulen, som ju från lagteknisk synpunkt är en märkvärdighet, inte försågs med någon tidsgräns vid 1958 års beslut. Det kunde på den tiden, på grundval av vad som då förelåg, vara rimligt att ha den här öppningen, men det är naturligtvis helt orimligt att den skall fortsätta att gälla årtionde efter årtionde.

Nu har ett enigt konstitutionsutskott, vilket tidigare har betonats, sagt att det måste bli en definitiv ändring. Det är innebörden i konstitutionsutskottets uttalande.

Man kan naturligtvis diskutera hur denna ändring skall komma till stånd. Såvitt jag kan förstå speglas det lagtekniska bekymret i interpellationssvaret. Lagen om kvinnans behörighet till prästtjänst som har antagits av riksdag, regering och kyrkomöte är, som tidigare har sagts, glasklar, det är ingenting att fundera över. Men så knöt då kyrkomötet till lagen de förbehållen som finns i den s. k. samvetsklausulen. Man kan naturligtvis diskutera vilken giltighet ett sådant motivuttalande skall anses ha. Det brukar ju vara på det sättet att motivuttalanden skall tjäna till ledning vid tolkning av lag som är krånglig eller besvärlig för tillämparna. Men här finns inte de problemen – lagen är enkel, klar och entydig. Det finns inte den minsta tvekan om vad den innebär. Egentligen kan man säga att motivuttalandet, såsom det har kommit att tillämpas, slår undan själva lagens bokstav – vilket är mycket märkligt. Klart är dock att riksdagen i varje fall aldrig explicit har tagit ställning för den samvetsklausul som finns.

Vi känner till den historiska situationen och vi vet hur samvetsklausulen har tillämpats. Det gäller nu att hitta ett sätt på vilket vi kan komma till rätta med detta. Riksdagen behöver i och för sig inte fatta något nytt beslut. Den del av de lagstiftande makthavarna som behöver fatta ett nytt beslut är kyrkomötet. Den gång som vi närmast hade tänkt oss när vi skrev betänkandet var att regeringen, på grundval av vad utskottet har sagt, skulle få kyrkomötet att göra den omprövning av motivuttalandet som konstitutionsutskottet har förordat.

Nu ser jag i interpellationssvaret – vilket jag till min ledsnad anser uttrycker litet större tveksamhet än vad konstitutionsutskottets betänkande gör – att man skall avvakta vad som kommer fram i samrådsgruppen innan eventuella förslag föreläggs kyrkomöte och riksdag. Först och främst tror jag att det blir nödvändigt med förslag; samvettsklausulen som den har tillämpats bör inte kvarstå oemotsagd. "Eventuella" skulle således kunna utgå.

Jag är litet tveksam till att man här tagit med riksdagen. Jag föreställer mig att det har föresvävat kommunministern att det kunde vara nödvändigt att göra en lagändring för att få tillfälle att göra förändrade motivuttalanden. Det är i och för sig i linje med god svensk lagstiftningstradition; jag har ingenting emot det, även om jag i det här speciella fallet inte tycker att det skulle vara nödvändigt att gå den omvägen.

Litet senare i svaret sägs det att denna fråga inte kan betraktas som en vanlig jämställdhetsfråga. Det uttrycket är något dubbeltydigt. Det är klart att det i princip är en vanlig jämställdhetsfråga, en fråga om jämställdhet mellan kvinnor och män när det gäller rätten att utöva prästämbetet. Men den är ovanlig från den synpunkten att vi har detta speciella lagstiftningsförfarande. Jag hoppas att det är det som avses med den här meningen och ingenting annat.

I konstitutionsutskottets betänkande har vi inte preciserat vid vilken typ av kyrkomöte en sådan här fråga skulle aktualiseras. Vi har sagt "nästa kyrkomöte". I interpellationssvaret talas det om "nästa ordinarie kyrkomöte". Jag förstår inte meningen med det tillägget. Det är uppenbart att om det sammanfattas ett kyrkomöte, så kommer – oavsett om regeringen framlägger något förslag eller ej – frågan att aktualiseras på detta kyrkomöte.

När jag läste interpellationssvaret förstod jag inte innebörden av den sista meningen. Det sägs där: "Principen bör, allmänt uttryckt, vara att han skall ha rätten att avstå men inte kunna tvinga henne att avstå." Det är en nästan teologisk formulering.

Kommunministern har sedan förklarat den här meningen. När jag hörde den förklaringen blev jag trots allt litet ängslig. Jag hoppas att den, så som den förklarades, inte står i motsättning till vad som sägs nederst på s. 22 och överst på s. 23 i utskottets betänkande. Där heter det nämligen: "Den som skall prästvigas måste vidare vara medveten om att prästerlig tjänst i svenska kyrkan står öppen för både män och kvinnor och att han eller hon i sin tjänsteutövning måste kunna samarbeta med kollega utan hänsyn till kön."

Detta är viktigt. Det är en av kärnfrågorna när det gäller att förändra de konkreta arbetsförhållandena för de kvinnor som hamnar i församlingar med manliga präster som ogillar kvinnliga präster. Man kan naturligtvis ha sin uppfattning var för sig. Människor tycker ju ibland illa om varandra av olika skäl, men här rör det sig om tjänsteutövning, och i denna tjänsteutövning krävs det samarbete. Man skall naturligtvis inte kunna vägra att samarbeta med sin kollega i tjänsten av det skälet att hon är kvinna. Det är helt absurt.

Eftersom kommunministern vid flera tillfällen i sitt anförande sade att han

Nr 151

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

*Om åtgärder mot
diskriminering av
kvinnor inom sven-
ska kyrkan*

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

*Om åtgärder mot
diskriminering av
kvinnor inom sven-
ska kyrkan*

ansluter sig till konstitutionsutskottets betänkande och till vad utskottets vice ordförande sade i den inledande debatten utgår jag ifrån att han med den sista meningen menar detsamma som konstitutionsutskottet skriver i den mening jag nyss läste upp.

Jag skall sluta mitt anförande med att säga att ett beslut i den riktning som konstitutionsutskottet har angivit naturligtvis inte kommer att kunna lösa problemet, men jag tror ändå att det kommer att förändra atmosfären. Jag tror att atmosfären kommer att förändras redan genom det beslut som riksdagen av allt att döma snart kommer att fatta på grundval av konstitutionsutskottets betänkande, eftersom detta kommer att få en allmän psykologisk effekt. Det är skönt att riksdagen nu äntligen är beredd att samla sig till ett auktoritativt uttalande i den här segslitna frågan.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON:

Herr talman! Om jag förstod Hans Petersson rätt tycktes han uppfatta mitt interpellationssvar så att jag skulle betrakta riksdagsuttalandet som en andrahandsfråga. Nej, det är ingalunda så, Hans Petersson! För det första vill jag poängtera att jag, just i respekt för riksdagens åsikt, har velat samordna behandlingen av de föreliggande motionerna med det interpellationssvar som jag själv har lämnat. För det andra begär riksdagen i dag att regeringen lämnar förslag till riksdag och kyrkomöte angående en omprövning av samvetsklausulen. Jag vill gärna citera vad utskottet säger:

”Detta förslag, som innebär en omprövning av den s. k. samvetsklausulen, skall säkerställa att de som efter beslut i ärendet påbörjat postgymnasiala studier med särskild inriktning på tjänst inom svenska kyrkan inte skall kunna återropa de av 1958 års kyrkomöte gjorda uttalandena för ett handlande i tjänsten som strider mot 1958 års reform. Självfallet betyder denna reform att några trakasserier på grund av kön inte får förekomma inom den svenska kyrkan. Utskottet förutsätter vidare att förslaget utformas på ett sådant sätt att de som har en avvikande mening i ämbetsfrågan kan bevara hemortsrätt i svenska kyrkan.”

Personligen kan jag helt instämma i detta uttalande, och det har jag också sagt i interpellationssvaret.

Det är riktigt att jag vill ge kyrkan en möjlighet att genom samrådsgruppen, som har tillkommit på ärkebiskopens initiativ, själv utarbета ett regelsystem för samexistens. Jag vill ge kyrkan den chansen därför att kyrkolag stiftas i den speciella ordningen att regeringen först på vanligt sätt lägger fram ett förslag om vilket kyrkomötets mening inhämtas. Därefter beslutar riksdagen. Eftersom vi har denna specifika form för lagstiftning på det kyrkliga området är det bäst för både kyrkan och samhället om man kan enas om ett regelsystem att lägga till grund för lagstiftningen, så att vi slipper uppslitande strider mellan kyrkomöte å ena sidan och regering och riksdag å den andra.

Evert Svensson tog upp de förhållanden som råder i Göteborgs stift. Jag skall inte kommentera dem på annat sätt än att jag, som själv tillhör

Göteborgs stift, har uppfattat församlingarnas och de kyrkligt intresserade medborgarnas mening så, att det inte råder några avvikande meningar från den mycket klara majoriteten i landet i övrigt som har en positiv inställning till kvinnliga präster. De flesta prästerliga ämbets tillsättningar sker genom val i församlingarna, därför hyser jag inte samma bekymmer som Evert Svensson här har givit uttryck åt, eftersom det står även kvinnor helt fritt att söka och bli valda. Och jag vill gärna tillägga att i den mån det gäller en tredjegångs-tillsättning kommer jag att göra en prövning enligt gällande lagstiftning, dvs. grundlagens krav om förtjänst och skicklighet. I den mån kvinnor där meritmässigt konkurrerar på likvärdigt sätt med män är det självklart min önskan att kunna tillsätta kvinnlig präst även i mitt eget hemstift.

Bertil Fiskesjö tog upp den konstitutionella frågan och menade – om jag förstod honom rätt – att det inte var behövt här att inhämta kyrkomötets uttalande. Som jag upplevt det är det en gammal svensk lagstiftningstradition att inte upphäva ett motivuttalande till en lag om lagen gäller oförändrad. Man måste alltså för att få ett nytt motiv för lagen också i någon mån ändra i lagstiftningen.

Bertil Fiskesjö sade att det här är en jämställdhetsfråga och att jag inte tillräckligt skulle ha insett det. Då vill jag säga att frågan är svår just därför att två i grundlag skyddade rättigheter står emot varandra här. Vi har en grundlag som säger att tros- och åsiktsfriheten är skyddad. Samma grundlag säger att ingen skall diskrimineras på grund av sitt kön. Det är därför jag måste säga att det här inte är en vanlig jämlikhetsfråga utan en kombination av trosfråga och jämställdhetsfråga, där grundlagen skyddar i båda fallen. Jag föreställer mig att om inte grundlagen innehållit dessa föreskrifter så hade det inte nu funnits underlag för det motivuttalande som gjordes 1958.

Jag hyser måhända större förhoppningar än Evert Svensson, som säger att det är fara i dröjsmål när man skall invänta samrådsgruppens förslag. Jag hoppas inte att mina positiva förhoppningar kommer på skam. Jag grundar dem på att det på mindre än ett år, från 1977 till 1978, har skett en väsentlig förskjutning i biskopsmötets uttalanden i de här frågorna.

För det första säger biskopsmötet i ett uttalande i januari i år att det inte är möjligt att ge samvetsklausulen en hur vid tolkning som helst. Då hänsyftar man på uttrycket "det som uppenbarligen kränker prästmans samvete".

För det andra säger man att det inte heller får lämnas åt den enskilde prästmannens godtycke att avgöra hur hans personliga uppfattning skall tillåtas inverka på hans ämbetsutövning. Det har man aldrig sagt tidigare.

För det tredje säger man att i väntan på samrådsgruppens förslag till regelsystem skall särvigning inte kunna påkallas. Det är också en väsentlig förändring i biskopsmötets inställning.

Vidare har det rått oklarhet i fråga om upplåtelse av kyrkorum för kyrklig förrättning. Av gammal hävd har rätten att upplåta kyrkorum för kyrklig förrättning tillkommit pastor ensam. För förrättningar av mer profan karaktär är det kyrkorådet som beslutar.

Jag har för min del inte kunnat finna något lagligt stöd för pastors ensamma dispositionsrätt. Men här har vi en så gammal och långvarig praxis, att man

Nr 151

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

*Om åtgärder mot
diskriminering av
kvinnor inom sven-
ska kyrkan*

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

*Om åtgärder mot
diskriminering av
kvinor inom sven-
ska kyrkan*

har ansett att det skulle behövas lagstiftning om man vill ändra en flera sekler gammal praxis. Nu har emellertid den frågan under detta år prövats av justitieombudsmannen. JO har kommit med ett klart uttalande där han säger att möjligheten att disponera kyrka för kyrklig förrättning inte får vara beroende av om prästen är man eller kvinna. Samma sak har biskopsmötet nu fastslagit.

När det gäller upplåtelse för församlingsbo för förrättning enligt svenska kyrkans ordning har man redan tidigare slagit fast – jag tror att det var 1977 – att det inte är förenligt med gällande rättsläge att vägra upplåtelse för sådan förrättning. Vidare säger biskopsmötet nu att alla vägar bör prövas även i gudstjänstsammanhang för full arbetsgemenskap inom kyrkan. Jag hoppas att riksdagsledamöterna förstår mig, om jag på grundval av dessa mycket klara uttalanden ställer förhoppningar till att man här skall komma fram till ett regelsystem för samexistens inom kyrkan som kan läggas till grund för det motivuttalande och den lagstiftning som riksdagen i dag begär.

Jag kan dela Evert Svenssons ståndpunkt att det är tämligen unikt just för Sverige att man åberopar teologiska skäl i samband med motstånd mot kvinnlig präst. Det är riktigt att man, som Evert Svensson säger, i exempelvis anglikanska kyrkan och kyrkor i andra länder mera åberopar enbart traditionsskäl och icke några teologiskt grundade ståndpunkter. Jag vill i det sammanhanget inte här diskutera bibeltolkning och liknande ting, men enligt vad jag förstått säger exegeterna – de som vetenskapligt försöker tolka Bibeln – att man inte kan komma fram till någon entydig uppfattning bl. a. av det skälet att Bibeln inte anses behandla frågan om prästämbetet i den nuvarande kyrkans mening. Två svenska professorer har sagt detta ganska nyligen.

Om det slutligen, herr talman, får tillåtas mig att göra en personlig reflexion i detta sammanhang vill jag säga att jag har den uppfattningen att först i och med kristendomen och dess stiftare – Kristus – har människovärdesbegreppet kommit in i det västerländska kulturmönstret. Därför kan jag som lekman inte förstå att det kan ha varit religionsstiftarens mening att göra åtskillnad på man och kvinna när det gäller att förrätta gudstjänst på likvärdigt sätt, eftersom just uppfattningen om alla människors lika värde var så kännetecknande för Kristi lära och människosyn.

Vi talar ibland om Grekland som föregångslandet när det gäller demokrati. Visst hade man i det gamla Grekland en teoretiskt förnämlig demokrati, men det man glömmer i den debatten är att i realiteten grundades mycket av utvecklingen i dåtidens Grekland på det faktum att det var ett ganska litet antal fria greker som höll ett flera miljoner stort antal slavar, alltså en helt annan människovärdesyn än den vi fått in i Västerlandet just med kristendomen.

HANS PETERSSON i Röstånga (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att jag fattade Johannes Antonssons svar som att dagens riksdagsbeslut var en andrahandsfråga för honom. Det är beklagligt att man skall behöva använda formuleringar som är så vaga. Jag har till yttermera visso bett tre personer läsa igenom svaret för att se om de kom

till samma ståndpunkt som jag. Det gjorde de.

Jag har med intresse lyssnat till Johannes Antonssons andra inlägg. Det var klarläggande och på slutet engagerande.

Jag är naturligtvis medveten om att kyrkoministern liksom de flesta av våra biskopar är villig och beredd att lösa problemet, men även vi andra har en uppriktig och ärlig omsorg när vi på våra olika sätt hävdar att diskrimineringen av kvinnorna måste upphöra.

Riksdagen fattar i dag beslut om en omprövning av samvetsklausulen. Det är för mig ett minimikrav över huvud taget. Jag anser att kommunministern bör kalla till ett extra kyrkomöte, framlägga riksdagens åsikter och se till att samvetsklausulen omprövas. Då löser vi problemet till en del – visserligen bara till en liten del. Kommande präster kan inte längre åberopa samvetsklausulen. Det är ett litet steg för att uppnå jämlikhet inom den svenska kyrkan.

EVERT SVENSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag undrar om inte kommunministern–kyrkoministern ändå underskattar de krafter som är i rörelse i vårt gemensamma stift. Jag vill vädja till kommunministern att han följer den här frågan ordentligt och ser vad som kan göras. Det får inte bli så att man upphäver särvigningarna och ändå får dem kvar i ett av stiftet. Det måste vara en mycket egendomlig utveckling.

Jag delar kommunministerns åsikt att Göteborgs stift inte är annorlunda än andra, och att den stora majoriteten vill ha kvinnliga präster. Vi har nu fått en och det kan dröja innan vi får någon mer – och om så sker kommer de på andra vägar än via den ordinarie prästvigningen. Jag hoppas att kommunministern kommer att följa frågan och se om det finns möjligheter att åstadkomma något genom den skrivning som skall göras till kyrkomötet. Det kan annars komma att ske en väldig polarisering i stiftet.

Jag diskuterade färan i dröjsmålet och antydde att det kanske skulle vara på sin plats att sammankalla ett extra kyrkomöte just för denna fråga, om det visar sig nödvändigt. Jag vill naturligtvis inte med detta säga att man inte skall ge den centrala samrådsgruppen tid.

Kommunministern radar upp väldigt många positiva saker som har skett – men det är inte sådant som har skett tack vare samarbete mellan dem som är för kvinnliga präster och dem som är emot, utan andra krafter har varit i verksamhet. Det är just de speciella personerna som skall mötas och göra ett regelsystem. Vi och de känner argumenten sedan lång tid tillbaka efter många och långa diskussioner. Det kan naturligtvis inte komma fram så väldigt mycket nytt, och man kommer ganska snart att se vilka åsiktsskillnaderna är.

Till sist, herr talman, kan jag instämma i kyrkoministerns uppfattning enligt Bibeln om den ursprungliga synen på kvinnans ställning. Men är det möjligen på det sättet att utvecklingen mot rättvisa och jämställdhet har tagits över av andra krafter än de som skall representera kristendomen?

Nr 151

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

*Om åtgärder mot
diskriminering av
kvinnor inom sven-
ska kyrkan*

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

*Om åtgärder mot
diskriminering av
kvinnor inom sven-
ska kyrkan*

BERTIL FISKESJÖ (c) kort genmäle:

Herr talman! I de delar av Johannes Antonssons inlägg som berörde mitt tidigare anförande fanns ett par missförstånd, som jag gärna vill rätta till.

Johannes Antonsson sade att jag hade uttryckt uppfattningen att man för kyrkolagstiftande inte behövde inhämta kyrkomötets godkännande. Något sådant har jag icke sagt – det är jag helt säker på.

Sedan refererade Johannes Antonsson till den nuvarande grundlagen i samband med att han diskuterade tillkomsten av behörighetslagen 1958. Det är heller inte relevant. Vi hade inte den nuvarande grundlagen 1958. Det har naturligtvis en viss betydelse för Johannes Antonssons resonemang när det gällde den kollision mellan två frihetsbegrepp som han kom in på.

Man har försökt göra den här frågan till en trosfrihetsfråga. Det är inte fråga om trosfrihet. Trosfriheten ligger fast. Vad frågan handlar om är de villkor som skall gälla för tillträde till tjänst och de villkor som skall gälla för rätten att utöva denna tjänst. Man må i övrigt ha vilka åsikter man vill om innebörden i den aktuella teologin. Man kan alltså icke ställa de friheter som är garanterade i grundlagen i motsatsställning till varandra på det sätt som skedde.

Jag vill gärna citera ett avsnitt ur en artikel i Svenska Dagbladet den 3 februari 1978, skriven av professor Olle Nyman. Han säger i slutet av den artikeln:

”Det ligger nära till hands att i detta ämne också tänka på religionsfrihetens princip. Men regeringsformens religionsfrihetsstadgande kan ej åberopas som stöd för att staten medverkar till sär rättigheter för innehavare av prästerliga tjänster i kyrkan. Rättighetsregeln innebär att den enskilde medborgaren gentemot det allmänna är tillförsäkrad ’frihet att ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion’. Vad regeringsformen säger om religionsfriheten är inget argument i kvinnoprästfrågan. Det kan inte tolkas så att det blir en grund för samvetsklausulen.”

Jag instämmer helt i Olle Nymans konstaterande på den punkten.

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Efter kyrkoministerns senaste anförande utgår jag från att regeringen kommer att i respekt för riksdagens beställning lägga fram ett förslag för nästa kyrkomöte och att detta förslag står i överensstämmelse med vad konstitutionsutskottet anför.

Jag delar Johannes Antonssons uppfattning att man skall låta kyrkan arbeta med detta och få fram ett regelsystem. Men det kan inte vara detta regelsystem, oberoende av hur det ser ut, som skall ligga till grund för förslaget från regeringens sida, utan det måste vara den beställning riksdagen gör. Det kan vi väl vara överens om, och jag kanske också kan få en bekräftelse på att vi är överens på den punkten.

Därmed kan man säkerligen klara frågan om religionsfriheten. Redan i mitt första inlägg försökte jag utveckla vissa synpunkter på det här. I detta inlägg vill jag passa på att instämma med både Olle Nyman och Bertil Fiskesjö.

Samvetsklausulen är ingen förutsättning för att grundlagen skall upprätthållas. Men det är klart att vi skall slå vakt om religionsfrihetens princip. Det

finns ett par uttalanden från 1958 som jag vill bringa i erinran. Särskilda utskottet förklarade att ingendera meningsriktningen skall utsättas för sådan påverkan som kan uppfattas som åsiktsförföljelse eller intrång på samvetets frihet.

Den dåvarande ecklesiastikministern yttrade följande i debatten: "Någon åsiktsförföljelse från statens sida kan inte gärna vara att befara så länge vi har vårt nuvarande demokratiska samhällsskick." Men vi kan i religionsfrihetens namn inte ha särbestämmelser, sådana som de som kommer till uttryck i samvetsklausulen. Den kan avskaffas; religionsfriheten finns kvar.

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON:

Herr talman! Jag vill än en gång stryka under att jag vill ge kyrkan en möjlighet att arbeta fram ett regelsystem, speciellt av det skälet att det måste ligga ett stort värde i att ha så samstämmiga uppfattningar som möjligt i en så känslig fråga som denna. Kyrkolag stiftas ju efter samtycke av kyrkomöte, av riksdag och regering tillsammans. Jag tror att det gagnar både kyrkans sak och de principer om vilka vi här allmänt är ense, om vi kan uppnå en bred enighet. I varje fall kan man hoppas att det som underlag skall ligga ett regelsystem, framarbetat av den samrådsgrupp som finns samt att regeringen kan grunda ett förslag till kyrkomöte och riksdag på detta regelsystem. Jag tror att det är en riktig väg i uppläggningsen när det gäller att lösa den här frågan.

Eftersom kyrkomötet har vetorätt i sammanhanget vore det ytterst olyckligt för hela frågans utveckling om det uppstod starka spänningar mellan å ena sidan regering och riksdag och å andra sidan kyrkomötet.

PER PETERSSON (m):

Herr talman! Förhållandet stat-kyrka är under utredning, och arbetsgruppens förslag är just nu föremål för remissbehandling. Detta är ett tungt vägande skäl till att riksdagen inte nu bör uttala sig i frågor som tas upp i konstitutionsutskottets betänkande nr 48.

Med intresse har jag tagit del av statsrådet Antonssons interpellationssvar och anföranden här i kväll. I likhet med kommunministern tycker jag det är tillfredsställande att konstitutionsutskottet så klart betonat kyrkomötets roll vid den kommande behandlingen av ifrågavarande spörsmål. Det är också ett riktigt konstaterande som görs i betänkandet när det framhålls att det övervägande flertalet svenskar sluter upp kring statmakernas och kyrkomötets beslut från år 1958, att man och kvinna skall ha samma rätt att ifrågakomma till och att utöva präst- och biskopsämbetet i den svenska kyrkan. Även jag har den uppfattningen.

Liksom för 20 år sedan tolkas emellertid Bibelns ord olika när det gäller kvinnliga präster. Och liksom regering och riksdag år 1958 ansåg sig böra tillmäta den kyrkliga enigheten och principen om att inte utöva tvång i trosfrågor stor betydelse, finns det enligt min mening skäl att göra det också i dag.

Det är viktigt att finna former, som garanterar kvinnliga präster deras möjligheter att verka i enlighet med de rättigheter som 1958 års lagstiftning

Nr 151

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

*Om åtgärder mot
diskriminering av
kvinor inom sven-
ska kyrkan*

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

har givit dem, utan att för den skull de som har en annan trosuppfattning stöts bort från kyrkan och från prästämbetet. Jag anser det riktigt att kyrkan genom ställningstagande på kyrkomötet först ger kyrkans egen syn på frågan om den s. k. samvetsklausulens innehåll och räckvidd, innan riksdagen yttrar sig i de frågor som betänkandet tar upp.

Herr talman! Jag yrkar därför att riksdagen i stället för att bifalla konstitutionsutskottets hemställan med anledning av motionerna 214, 252, 645, 646 och 1421 måtte uttala:

”De uttalanden som 1958 års kyrkomöte gjorde i samband med behörighetslagens antagande – den s. k. samvetsklausulen – har kommit att spela en stor roll i debatten om frågor som rör kvinnliga präster. Uttalandena syftade till att undvika kyrkosplittring och värna om den för en evangelisk kyrka betydelsefulla principen att inte utöva tvång i trosfrågor. De önskemål som uppbar uttalandena kvarstår i princip fortfarande.

Den rätt som samvetsklausulen ger dem som inte anser sig kunna acceptera kvinnliga präster får inte utnyttjas så att kvinnliga präster skulle kunna förvägras eller förhindras att utöva sin tjänst och fullgöra sina uppgifter i kyrkan. Riksdagen finner det angeläget att kyrkan genom sina egna organ – inte minst den s. k. samrådsgruppen – söker vägar som möjliggör för dem som har en gentemot 1958 års beslut i behörighetsfrågor avvikande ståndpunkt att bevara hemortsrätt i svenska kyrkan, samtidigt som varje form av trakasserier på grund av kön måste förhindras.

Synen på kvinnors behörighet till prästerlig tjänst utgår från skilda trosuppfattningar. Riksdagen bör inte vidta åtgärder som innebär tvång mot företrädarna för någondera trosuppfattningen. Frågor av troskaraktär bör behandlas av kyrkans egna organ. Något ställningstagande av riksdagen till de nu aktuella motionskraven bör således inte göras. Detta understryks ytterligare av det faktum att kyrkans framtida relationer till staten f. n. är under övervägande.”

I detta anförande instämde Gunnar Oskarson, Lars Ahlmark, Kurt Söderström, Per-Olof Strindberg, Gunnar Johansson och Karl Leuchovius (samtliga m).

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! I det uttalande som nu föreslagits finns ett par saker som det väl råder allmän enighet om – det vill jag gärna ta sikte på – nämligen detta att man skall förhindra varje form av trakasserier på grund av kön, och vidare att de som har en avvikande ståndpunkt i ämbetsfrågan skall kunna bevara hemortsrätt i svenska kyrkan. Men uttalandet redovisar samtidigt en uppfattning som inte har stöd i nuvarande grundlag, nämligen den att riksdagen inte skall gå in i kyrkolagstiftningsfrågor. Det är ändå riksdagens skyldighet att göra så. Så länge nuvarande grundlagsbestämmelser finns är det faktiskt ett ansvar för riksdagen att arbeta med dessa frågor. Det ansvaret kan riksdagen inte gå ifrån.

Nu menar tydligen Per Petersson att riksdagen eftersom det är fråga om

trosuppfattningar inte skulle kunna arbeta med dessa frågor. Det måste vara ett misstag. I en stor del av kyrkolagstiftningen finns trosmoment. I annat fall kunde det inte gälla en kyrka. Följaktligen är det riksdagens uppgift att behandla även sådana frågor.

Tidigare har riksdagen aldrig intagit den ståndpunkten att den alltid skall låta kyrkomötet vara initiativtagare. Låt mig erinra om att när den lag stiftades som vi nu behandlar utgick initiativet från riksdagen. Det var först efter riksdagsbeslut som kyrkomötet tog upp frågan. Det fattades två riksdagsbeslut vid 1958 års riksdag, av formella skäl. Sedan kom ärendet upp på kyrkomötet samma år.

Det fanns antagligen vid det tillfället de som hade samma uppfattning som Per Petersson, men riksdagen har aldrig ställt sig bakom denna. Och det vore ett svaghetstecken från den svenska riksdagen, om den sköt ifrån sig sitt ansvar på den här punkten, när man nu kan visa vad grundlagen föreskriver i olika hänseenden. Det skulle betyda att vi struntade i den grundlag som vi själva har antagit.

PER PETERSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker inte att det i en sådan här fråga är ett svaghetstecken att kräva att kyrkan först genom ställningstagande på kyrkomötet ger sin syn på frågan om den s. k. samvetsklausulens innehåll och räckvidd, innan vi i riksdagen uttalar oss.

Jag tror att skillnaden här främst beror på att jag för min del har en starkare känsla för risken för kyrkosplittring och också en starkare önskan att värna om den värdefulla principen att inte utöva tvång i trosfrågor.

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! I sitt senaste anförande återopade Per Petersson två skäl för att riksdagen inte skulle ta initiativ. Det ena var att man inte skall utöva tvång i trosfrågor. Låt mig till det säga att ingen vill ha något tvång i trosfrågor, men ingen kan heller i religionsfrihetens namn göra anspråk på att det skall finnas särbestämmelser, så att vederbörande skall kunna ha tjänst i svenska kyrkan under speciella villkor.

Det andra skälet som återopades var att kyrkan skulle gå före i sådana här frågor. Men det strider faktiskt mot den lagstiftningsprincip som gäller på det här området. För att få till stånd den ordning som Per Petersson vill ha måste man ändra grundlagen, och det kan vi ju inte göra så här hux flux.

Då kommer detta in att kyrkan inte skall ställas åt sidan. Finessen med den nuvarande ordningen, så länge kyrkan är en offentligrättslig institution, är ju att även kyrkan får säga sin mening. Men det står ingenstans att den alltid skall säga sin mening först. Nu vill riksdagen göra detta på grundval av motioner, då skall väl riksdagen göra det och inte krypa bakom kyrkomötet.

Nr 151

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

ANNA ELIASSON (c):

Herr talman! Jag vill som motionär rikta ett tack till konstitutionsutskottet för det betydelsefulla arbete och det resultat utskottet åstadkommit vid sin behandling av kvinnoprästfrågan. Värdefullt är inte minst den tyngd det enhälliga utskottsbetänkandet innebär. Riksdagens beslut i dag eller tidigt i morgon har sin särskilda historiska betydelse genom att en lag som tillkom för 20 år sedan nu efter år av åtskilliga svårigheter förs ett stort steg mot ett slutligt förverkligande – för jag utgår ifrån att så kommer att ske.

Självklart är det här en alltför lång period för en lag att vinna efterlevnad. Det är därför desto angelägnare att arbetet nu bedrivs på ett kraftfullt sätt för att säkerställa att lagen kommer att efterlevas fullt ut. Efter alla dessa år är det dags att göra upp med illusionerna om att 1958 års reform samtidigt både gäller och inte behöver gälla. Det är också skäl att understryka – som flera talare har gjort här tidigare – den grundläggande skiljelinje som finns mellan åsiktsfrihet å ena sidan och ämbetsansvar och ämbetsplikter å den andra sidan.

När vi från centerhåll väckte den första motionen 1975 för att driva på utvecklingen var intresset tämligen ljust från annat håll, och i riksdagsbehandlingen hänvisade man till de pågående överläggningarna i kyrka-stat-frågan. Det får väl sägas att det var ett sätt att skjuta frågan framför sig. 1976 fick centermotionen ett mer positivt bemötande och resulterade i ett tillkännagivande till regeringen. När vi i år för tredje gången väckt frågan har vi fått anslutning av motionärer även från socialdemokratiskt och folkpartistiskt håll. Frågan har över huvud taget vunnit ny aktualitet med de trakasserier mot kvinnliga präster som kommit till allmän kännedom och de många offentliga kvinnofientliga uttalanden som gjorts. Att kvinnliga präster offentligt av en manlig kollega t. o. m. får tåla att kallas för en ny kategori djävlar är bara ett exempel – och ett utmanande sådant – på uppenbara missförhållanden och samarbetsproblem inom kyrkan, vilka väckt en stark reaktion bland allmänheten. Att inte riksdagen reagerat kraftigare tidigare har sannolikt sin förklaring i att de positiva tecknen på förändringar övervärderats och relativt litet varit känt om kvinnornas problem i det dagliga arbetet.

Vad som heller inte varit allmänt känt är den systematiska uppbyggnad som skett av motståndsgupper för att hindra att kvinnopräster blir fler och sprids till landets olika församlingar. Att de kvinnliga prästerna nu själva tagit till orda och att man börjat reagera i allt bestämdare ordalag inom kyrkans ledning bidrar i dag till att förutsättningarna förbättrats för att 1958 års lag skall kunna hävdas med full kraft inom kyrkan.

I den motion vi väckt i år – f. ö. årets första – konstaterar Karin Andersson och jag att det är uppenbart att samvetsklausulen under årens lopp fått ett allt vidare innehåll och en vidare tillämpning än som kunde förutses vid den tidpunkt då lagen stiftades. I vissa fall förefaller man rent av tillmäta uttalandet till kyrkomötets protokoll större vikt än själva lagen. I stället för att betraktas som ett hänsynstagande i ett övergångsskede för att undvika en tillspetsad situation och en kyrkosplittring har samvetsklausulen 20 år senare

kommit att bli en täckmantel för reaktionära uppfattningar och trakasserier mot kvinnorna.

Här vill jag bara tillägga att man av de tendenser som med särskild styrka gav sig till känna vid årsskiftet fått det intrycket att en hel del kvinnopräst-motståndare varit beredda att utnyttja 1958 års uttalanden om ett hänsynstagande för alldeles egna syften. De har ställt stora krav på hänsynstagande från motparten men själva aktivt medverkat till att spetsa till situationen och skapa en grogrund för en kyrkosplittring genom försök att utöva ett slags minoritetsdiktatur över den breda majoritet som accepterar och välkomnar kvinnliga präster. Det är detta förhållande som utgör den kanske största risken för kyrkosplittring i dag.

I årets motion underströk vi att de pågående överläggningarna i kyrka-stat-frågan inte kunde vara något skäl att t. v. tolerera den diskriminering av kvinnor som fortfarande pågår 20 år efter beslutet om kvinnans lika rätt att inneha prästtjänst. Vi menade att ett klart och otvetydigt uttalande från riksdagens sida skulle bli ett värdefullt stöd i de kontakter som man meddelat skulle tas från regeringen med kyrkan. Vi menade också att de åtgärder som skulle vidtas rimligtvis borde leda till att samvetsklausulen inte längre skulle kunna åberopas för att diskriminera kvinnorna. Motionen utmynnade i ett yrkande om att riksdagen skulle uttala som sin mening att den diskriminerande behandlingen av kvinnor i samband med prästutbildning, prästvigning och ämbetsutövning i svenska kyrkan måste upphöra och att det som sagts i motionen skulle ges regeringen till känna.

Utskottet har nu tagit klar ställning i de viktiga principfrågorna och framhåller att arbetet i kvinnoprästfrågan bör fullföljas genom beslut av nästa kyrkomöte och att regeringen bör lägga fram ett förslag för kyrkomötet. Så långt har jag inget att invända. Men när det gäller prästutbildningen är utskottets skrivning väl lös i köttet. Utskottet förefaller att vara väl medvetet om problemen i dag, när man påpekar att det förekommit åtgärder mot kvinnliga teologie studerande som måste anses vara klart diskriminerande och som utskottet med skärpa vänder sig mot. Utskottet framhåller att åtskilliga av de manliga studerandena i dag intar en avvisande hållning till kvinnliga präster och att det är särskilt allvarligt att en sådan attityd förefaller att prägla allt fler av de manliga studerandena. Om denna tendens fortsätter finns det risk för betydande svårigheter i församlingsarbetet i framtiden, enligt utskottets mening.

Utskottet höjer alltså här ett varnande finger, men vad finns det för möjligheter enligt utskottets uppfattning att komma åt missförhållandena vid de teologiska fakulteterna?

Senare i betänkandet lägger utskottet fram sitt förslag till en omprövning av samvetsklausulen. Omprövningen skall säkerställa att de som efter beslut i ärendet påbörjat postgymnasiala studier med särskild inriktning på tjänst inom svenska kyrkan inte skall kunna åberopa de av 1958 års kyrkomöte gjorda uttalandena för ett handlande i tjänsten som strider mot 1958 års reform. Det innebär att t. o. m. studerande som är under utbildning 20 år efter reformbeslutet, i sin kommande ämbetsutövning i viss mån skall kunna

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

åberopa den omstridda samvetsklausulen i sitt samarbete med kvinnliga kolleger. Att utskottet anser sig behöva ge denna tidsfrist är beklagligt.

Man kan fråga sig vilka arbetsförhållanden som skall råda vid de teologiska fakulteterna i landet. Utskottet bekräftar att det förekommit diskriminerande åtgärder. I motionen har vi framhållit att trycket hårdnat på de kvinnliga studerandena, främst i Lund. En rad exempel på detta skulle kunna ges, men jag skall nöja mig med ett exempel.

Det förekommer att manliga studerande ställer krav på att slippa ingå i grupper tillsammans med kvinnliga studerande, och om det inte går gör de anspråk på att stå över till ett senare tillfälle. Det innebär i korthet att manliga studerande ställer krav på de utbildningsansvariga att planera och dimensionera utbildningen på ett sätt som möjliggör särbehandling. Även mer öppna trakasserier förekommer givetvis.

Skall då en särbehandling efter kön få tolereras ens övergångsvis vid de teologiska fakulteterna, i en statlig utbildning, bland studerande som inte ens planerar att bli präster utan har andra utbildningsmål? Vilken förståelse kräver man egentligen av dessa studerande att de skall visa gentemot en mindre grupp manliga studerandes s. k. samvetsömhet?

För att besvara de här frågorna behöver vi inte avvakta vare sig något beslut av ett kyrkomöte eller resultatet av de förslag som lagts fram om en jämställdhetslag. Och det finns inte skäl att sväva på målet.

Vi har fått en ny, reformerad högskola. Högskolans verksamhet och organisation regleras i en särskild högskolelag. I förarbetena till lagen föreslogs att vissa allmänna mål skulle sättas upp för utbildningen, forskningen och utvecklingsarbetet vid högskolan. Dessa tankar övergavs i den proposition som lämnades till riksdagen i februari förra året. Skälet var följande enligt departementschefen.

Vad som bör gälla som mål för högskoleverksamhetens inriktning i stort behöver numera inte komma till uttryck i högskolelagen, eftersom 1 kap. 2 § regeringsformen sedan den 1 januari 1977 innehåller en allmän målsättningsparagraf för all offentlig verksamhet, alltså även högskoleverksamheten. I denna paragraf sägs bl. a. att det skall åligga det allmänna att trygga rätten till utbildning och att verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden. I paragrafen sägs uttryckligen och ordagrant följande: "Det allmänna skall tillförsäkra män och kvinnor lika rättigheter -- --."

Eftersom utskottet inte omnämnt detta, vill jag på det här sättet rikta uppmärksamheten på det aktiva ansvar för kvinnornas likabehandling som genom grundlag vilar på högskoleverksamheten. Något undantag har såvitt jag förstår inte gjorts för någon enda högskolefakultet eller institution.

Jag vill för klarhetens skull, herr talman, eftersom detta har stor betydelse för många studerande och är ett viktigt principiellt problem, rikta en fråga till utskottets talesmän: Finns det i dagsläget något undantag för de teologiska fakulteterna, eller finns det några andra skäl för att kraven på kvinnors och mäns lika rättigheter skall väga lättare vid de teologiska fakulteterna än i högskolan och i den offentliga verksamheten i övrigt?

BERTIL FISKESJÖ (c) kort genmäle:

Herr talman! Anna Eliasson ställde en direkt fråga till utskottet rörande innebörden i det stycke i slutet av utskottets skrivning som handlar om teologie studerande. Man får observera vad som verkligen står där. Jag citerar här bara slutet: "— de som efter beslut i ärendet påbörjat postgymnasiala studier med särskild inriktning på tjänst inom svenska kyrkan inte skall kunna åberopa de av 1958 års kyrkomöte gjorda uttalandena för ett handlande i tjänsten som strider mot 1958 års reform."

Således skall undervisningen vid de teologiska fakulteterna ske enligt samma regler som gäller för högskoleutbildningen i övrigt. Jag vill gärna tillägga att jag är övertygad om att ett borttagande av den s. k. samvetsklausulen kommer att ha betydelse när det gäller att komma till rätta med den mobbning mot kvinnliga studerande som utan tvivel har förekommit. Det moraliska stödet för en sådan mobbning kommer genom en sådan här förändring att försvinna.

ANNA ELIASSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill tacka Bertil Fiskesjö för detta klargörande från utskottets sida. Det förtydligade den som jag uppfattade det något luddiga skrivningen av utskottet. Det är alltså helt klart att kravet på likabehandling av män och kvinnor inte bara skall ställas i samband med undervisning för en eventuell framtida yrkesverksamhet i form av prästtjänst eller liknande. Kravet gäller sedan vid undervisningen i stort vid de teologiska fakulteterna, och det tycker jag var ett värdefullt klargörande från utskottets sida.

INGEGÄRD FRÆNKEL (fp):

Herr talman! I motionen 252 begärde jag och sju kvinnliga medmotionärer från folkpartiet att riksdagen skulle uttala att vägran att prästvigga kvinnor och särvigning på grund av att vissa män ej vill prästvigas med kvinnor icke står i överensstämmelse med gällande lag och med en demokratisk människosyn.

Även om konstitutionsutskottet inte föreslår att riksdagen direkt skall göra detta uttalande, är det ändå glädjande att utskottet enhälligt har intagit en sådan bestämd och positiv hållning vid behandlingen av samtliga motioner som behandlar åtgärder mot diskriminering av kvinnliga präster.

När det gäller särvigningen föreslår utskottet en långsiktig lösning, och jag vill citera ett avsnitt ur betänkandet som jag tycker är särskilt viktigt i sammanhanget:

"Det kan sålunda enligt utskottets mening inte komma i fråga att nytillträdande biskop utnyttjar sina befogenheter med avseende på prästvigning på ett sätt som innebär att prästkandidat diskrimineras på grund av kön. Den som skall prästvigas måste vidare vara medveten om att prästerlig tjänst i svenska kyrkan står öppen för både män och kvinnor och att han eller hon i sin tjänsteutövning måste kunna samarbeta med kollega utan hänsyn till kön."

Detta innebär emellertid en långsiktig lösning. Som Evert Svensson redan

Nr 151

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

varit inne på löser det inte problemen i de två stift, Visby och Göteborg, där biskoparna fortfarande vägrar att viga kvinnor. Det kan bli en i det närmaste olidlig situation i dessa stift, då de kommer att dra till sig kvinnoprästmotståndare från hela landet.

I början av juni prästvigs 107 personer, varav 22 är kvinnor. I Göteborg prästvigs 19 män. En del av dessa prästkandidater kommer från andra delar av landet. För att slippa prästvigas tillsammans med kvinnor har de begärt särvigning, fått nej av vederbörande biskop och ordnat så, att de får prästvigas i Göteborg.

Kvinnliga teologer från Göteborgs stift däremot hänvisas till att först tjänstgöra några år i ett annat stift, innan de ens kan söka tjänst i Göteborgs stift.

Jag är tacksam att kommunministern nu kommer tillbaka till kammaren. Kommunministern anförde tidigare att denna fråga i Göteborgs stift skulle kunna lösas genom att församlingar och ministern skulle utnämna präster. Men diskrimineringen gäller ju redan teologerna. Det måste också vara en klar könsdiskriminering att kvinnliga teologer, som har sitt hem i Göteborg eller i dess närhet, inte har tillgång till prästvigning och prästexamen i Göteborg.

Utskottet har enligt min mening kanske varit i mesta laget generöst mot kvinnoprästmotståndarna på ett par punkter, men jag delar ändå utskottets mening att förslaget skall utformas på ett sådant sätt, att de som har en avvikande mening i ämbetsfrågan kan bevara hemortsrätt i svenska kyrkan. Därför skulle det vara fel att vidga beslutet till att gälla även de nu i tjänst varande biskoparna.

Men när det gällde ett annat slag av samvetsbetänkligheter bland prästerna, nämligen problemet att viga frånskilda, löstes den frågan så, att det inte blev den enskilde prästen som ålades att förrätta vigseln, utan den skyldigheten lades på kyrkan.

Analogt med detta kunde man tänka sig en motsvarande lösning. Regeringen kunde till kyrkomötet komplettera utskottets skrivning med exempelvis följande tillägg:

Det åligger biskop och domkapitel att föranstalta om prästexamen och prästvigning även av kvinnliga prästkandidater, med rätt för biskopen att uppdra åt annan biskop att förrätta vigheten.

En kvinnlig prästkandidat som mottagits och godkänts i prästexamen kunde då få rätt till vigning för stiftet i fråga. En biskop från ett närliggande stift kunde förrätta prästvigningen. Givetvis förutsätter jag då att domkyrkorna i berörda stift skulle upplåtas för akten.

Jag vill understryka detta, eftersom jag i en av dagens tidningar läser att en kvinnlig präst på studieresa vägrats att med sin ungdomsgrupp ha en andaktsstund i kyrkan. Kyrkoherden var emot kvinnliga präster och öppnade alltså inte sin kyrka för en kvinnopräst.

I några andra dagstidningar läser jag om en kvinnlig präst, som tvingades använda ett kapell i en enskild stiftelse sex mil från den plats, där hon läste med sina konfirmander, för att förrätta konfirmation.

Detta händer, herr kommunminister, i maj 1978 i Sverige. Längre har vi alltså inte kommit under 20 år. Därför instämmer jag med de talare som framhåller att det är viktigt att man inte väntar till det ordinarie kyrkomötet för att säkerställa att 1958 års reform helt skall slå igenom.

Enligt vad jag uppfattat har kommunministern fått frågan om det enligt vad kommunministern anfört i sitt svar var meningen att man skulle invänta detta. Jag vill återigen ställa frågan om inte också kommunministern tycker att det är viktigt att det mycket snart hålls ett kyrkomöte, där dessa frågor kan tas upp till behandling och riktlinjer fastställas.

Kommunministern deklarerade i dag sin respekt för riksdagens åsikt. Om nu riksdagen bifaller utskottets hemställan, ligger ju ansvaret på regeringen. Jag hoppas att vi har det förtroendet för regeringen att den snart skall lösa denna fråga.

Herr talman! Innan jag stiger ned från denna talarstol, vill jag deklarerat att jag definitivt tar avstånd från det förslag som lagts på bordet av Per Petersson.

I detta anförande instämde Karl Bengtsson (fp) och Linnea Hörlén (fp).

Kommunministern JOHANNES ANTONSSON:

Herr talman! Jag vill i klarhetens intresse säga att jag är beredd att pröva den form som Ingegärd Fränkel här föreslår.

Jag har uppfattat det så att man nu bl. a. diskuterar åtgärder av detta slag i den samrådsgrupp som har aprostroferats så många gånger här. Det är min åsikt att det med nu gällande regelsystem fordras en dispens från regeringens sida. För att tillmötesgå alla dem som har en positiv inställning och, vill jag säga, i respekt för biskop Bertil Gärtners trosuppfattning skulle jag vara beredd att pröva en sådan åtgärd.

INGEGÄRD FRÆNKEL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar kommunministern för detta hans senaste svar.

LARS SCHÖTT (m):

Herr talman! I KU:s betänkande, som nu behandlas, uttalar utskottet att frågan om kvinnliga präster djupt engagerar ett stort antal människor i vårt land.

Antalet motioner i ämnet här i riksdagen och antalet talare i denna debatt är ytterligare bevis härpå.

Som ledamot av KU vill också jag vittna om att utskottet mycket grundligt behandlat detta ärende och ägnat det mycken tid. Handläggningen har präglats av stort allvar och stort ansvar inför den svåra uppgiften. Ett viktigt moment i handläggningen har varit besöken hos utskottet av kyrkoherde Margit Sahlin, biskop Bertil Gärtner och ärkebiskop Olof Sundby – jag tar dem i den tidsföljd i vilken de gästade utskottet. Alla tre har lämnat värdefull redogörelse för sin allmänna syn på aktuella frågeställningar i detta kompli-

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

cerade ärende.

I inledningsskedet förelåg onekligen vissa meningsskiljaktigheter mellan ledamöterna, men alla har varit beredda till vissa eftergifter för att vi till slut skulle nå fram till ett enhälligt förslag. Glädjen och tacksamheten över att vi lyckades härmed var allmän inom utskottet.

Med hänsyn till att debatten här i kammaren nu pågått i flera timmar skall jag inte trötta med att fullständigt redogöra för motiveringen för utskottets ställningstagande. Tidigare talare har svarat för den uppgiften.

Låt även mig bestämt tillbakavisa allt tal om att riksdagen ej skall lägga sig i frågan om kvinnliga präster och den s. k. samvetsklausulen. Enligt gällande regeringsform stiftas kyrkolagen av riksdagen gemensamt med regeringen, dock att därvid erfordras samtycke jämväl av allmänt kyrkomöte. Riksdagen har därför inte bara rättighet utan också skyldighet att ta ställning till de i ärendet väckta motionerna.

Härtill kommer – jag citerar ärkebiskop Sundby – att kyrkomötet, som är den svenska kyrkans högsta organ i bekännelsefrågor, uttalat att det inte finns något hinder i biblisk lära eller luthersk bekännelse för det kvinnliga prästämbetet. Sedan 1958, eller sedan 20 år tillbaka, har vi lagen om kvinnans behörighet till prästerlig tjänst, och nu uppgår antalet kvinnliga präster till ca 250. Inte sällan har arbetssituationen för dem försvärats på grund av en negativ inställning hos främst vissa manliga kolleger, vilka i sitt agerande stött sig på den s. k. samvetsklausulen.

Denna klausul hade sitt berättigande år 1958. För framtiden är den emellertid, enligt många uppfattning, oacceptabel och bör därför omprövas.

Det går ej – som någon uttryckt det – att inom vår kyrka ha två slags präster, av vilka de ena ej erkänner de andras existensberättigande, eller för att citera kyrkoherde Margit Sahlin: "Här gäller det att en hel grupps hela livsgärning totalt underkänns. Prästvigningen 'tar inte' på en kvinna. Hon är inte en riktig präst. Man kan inte förvänta 'samexistens', då den ena parten förklarar att den andra inte har existensberättigande i sitt arbete. Man kan ha samexistens, mellan olika politiska partier och olika kyrkliga riktningar, men inte mellan parter där den ena utdömer den andra.

Det måste också förbrylla församlingen i högsta grad att den ene av prästerna anser att den andres hela gärning strider mot Guds Ord. Jag menar att 'sådan samexistens' är otänkbar."

Konstitutionsutskottet ifrågasätter givetvis på intet sätt någons religionsfrihet eller rätt att hysa vilka åsikter som helst, men en person kan i framtiden rimligtvis inte göra anspråk på tjänst inom svenska kyrkan utan att dela denna kyrkas bekännelse, som innebär accepterande av kvinnliga präster.

Jag tillhör obetingat dem som anser att samvetsklausulen, som haft berättigande under en övergångsperiod, bör omprövas, men jag har också biträtt förslaget att detta skall ske under mycket skonsamma former. Enligt många uppfattning är utskottets förslag på denna punkt mycket generöst mot de av våra nuvarande manliga präster och teologie studerande som inte anser sig kunna acceptera kvinnliga präster. Det kan däremot ej anses

generöst mot våra kvinnliga präster.

Mitt samvete förbjuder mig att medverka till ett konserverande av nu rådande olyckliga förhållande. Jag är ödmjukt tacksam om jag med min röst kan bidra till att avhjälpa den diskriminering som f. n. icke sällan drabbar våra kvinnliga präster och prästkandidater. Följaktligen tar jag bestämt avstånd från här framförda förslag som innebär avvikelse från konstitutionsutskottets hemställan.

Herr talman! Jag yrkar bifall till denna hemställan, som är enhällig och har dikterats av ärlig omsorg om vår svenska folkkyrka och dess tjänare, oavsett kön.

Samtidigt utgår även jag från att regeringen beaktar det otvetydiga beslut som riksdagen nu står i begrepp att fatta på förslag av ett enligt konstitutionsutskott.

BRITTA HAMMARBACKEN (c):

Herr talman! Jag vill börja med att erkänna att jag betraktar det ärende som vi nu behandlar som sammansatt. Det handlar om svåra avgränsningar och avvägningar, om teoretiska spörsmål och abstrakta begrepp men också i väldigt hög grad om handfast verklighet och konkreta villkor.

Sedan 1958 har kvinnor en lagfäst rätt till prästämbetet. Det åligger oss som politiska beslutsfattare att övervaka att lagen kan efterlevas. Det innebär att vi måste se till att kvinnornas möjligheter att verka som präster inte försvåras eller rent av omöjliggörs genom aktioner från dem som inte erkänner den lagstiftningens giltighet. Vi känner till att sådana aktioner förekommer. Som politiker kan vi inte acceptera att människor diskrimineras av någon orsak, alltså inte heller på grund av kön.

Vår reaktion mot de förekommande trakasserierna mot kvinnliga präster kan alltså ses som ett led i samhällets strävan att verka för jämställdhet mellan könen. För min del vill jag erkänna att jag ändå inte i första hand betraktar problemet som en kvinnofråga.

Min reaktion mot de yttringar kvinnoprästmotståndet på sina håll tagit sig har väsentligen en annan grund, nämligen vår skyldighet mot individen att värna om sådana värden som vi betraktar som omistliga i en demokrati: Varje människas rätt att ha sin egen övertygelse – det må gälla politik, moral eller religion – att ge uttryck för sin övertygelse och att verka för den inom de gränser som vi utstakat med hänsyn till grundläggande demokratiska värderingar. Dessa rättigheter är fast förankrade i vår grundlag. Med utgångspunkt från sådana grundläggande värderingar har statsmakterna självfallet ett ansvar att ingripa mot de yttringar som kvinnoprästmotståndet ibland tar sig.

Men statsmakternas ansvar stannar inte där. Dilemmat är att det finns ett ansvar också mot den andra sidan. Våra ingripanden får inte leda till att den andra gruppen utesluts från sina möjligheter att verka inom svenska kyrkan. Skulle detta bli följden sätter vi gränser för religionsfriheten mitt i vår ambition att värna om den.

Konstitutionsutskottet har i sitt betänkande enhälligt uttalat sig för en

Nr 151

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

omprövning av den s. k. samvetsklausulen. Detta har bedömts som nödvändigt mot bakgrund av den besvärliga situation som den kvinnliga minoriteten av präster inom den svenska kyrkan på sina håll lever i. Men utskottet förutsätter också i sin skrivning att denna omprövning sker på sådant sätt att de som har en avvikande mening i ämbetsfrågan kan bevara hemortsrätt i svenska kyrkan. Detta är för mig en viktig punkt i utskottets skrivning. Det måste alltså anses vara tillåtet att ha en åsikt i denna fråga som i alla andra frågor, men denna åsikt – och det är viktigt – får inte omsättas i handling som kränker andras rätt.

F. n. pågår inom kyrkan ett intensivt arbete med att komma till rätta med kvinnoprästfrågan. Jag tror detta är den viktigaste och mest verkningsfulla vägen att gå. Utan en interndebatt, utan en fördjupad förståelse för varandras problem, utan gemensam vilja att komma till rätta med rådande motsättningar kan ändå ingenting väsentligt uträttas. Man kan inte lagstifta fram tolerans, man kan inte heller lagstifta om respekt. Därför sätter jag stort hopp till samrådsgruppen inom svenska kyrkan som har att utarbeta praktiska lösningar för framtiden. Jag är övertygad om att den gruppens ledamöter är medvetna om vikten av sitt uppdrag och därför prioriterar den diskussionen med sikte på en snabb och tillfredsställande lösning.

Det vore djupt olyckligt om man i stället för en för alla positiv utveckling med enighet om målet finge ett tillstånd som präglas av motsättningar mellan politiska och kyrkliga beslutsfattare, speciellt när det gäller en fråga som så djupt engagerat, och engagerar, många människor – det vittnar inte bara den här debatten om.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan som alltså, som så många påpekat, är enhällig.

TOR NILSSON (m):

Herr talman! Innan jag går närmare in på det jag skall säga vill jag till Hilding Johansson ha sagt att jag anser att konstitutionsutskottets handläggning är egendomlig. Det har tidigare varit en regel i riksdagen att en fråga som är under utredning inte skall upptas till behandling i utskott och riksdag. När nu en berednings resultat är föremål för remissbehandling borde konstitutionsutskottet ha betänkt detta. Vi har under de senaste åren haft en rad motioner i KU som också gällt kyrkan. De har alla avvisats med hänvisning till pågående utredningar.

Vad beträffar Hilding Johanssons syn på särbestämmelser måste jag göra en reflexion. När det gäller t. ex. militärtjänst finns det ju också särbestämmelser och känsliga samveten. Det som är möjligt där är alltså inte möjligt för kyrkan!

En mycket smärtsam upplevelse för mig var det att höra Lars Schött. Är det verkligen så illa ställt i konstitutionsutskottet att man där tror att det är kyrkans bekännelse det gäller när man talar om kvinnliga präster? Han uttryckte det så. Då är jag inte förvånad över att betänkandet ser ut som det gör.

Herr talman! Det är en viktig fråga riksdagen debatterar i dag. I högre grad

än vad de flesta besinnar medför utskottets ställningstagande i det föreliggande betänkandet konsekvenser för vårt folk. Jag anser att det är ett tidstecken att en kyrkas inre liv diskuteras i ett parlament, en profan församling. Det är djupt nedslående att utvecklingen lett till att en stor del av svenska folket betraktar frågan om prästämbetet som en statlig angelägenhet som gäller att värna om jämställdheten mellan könen.

I detta fall skiljer sig Sverige från andra stater. Låt mig nämna att det danska folketinget den 31 mars i år antog lagen om könenas jämställdhet – ligestillingsloven – men att den icke gäller i fråga om prästämbetet.

I en rad kyrkor är det kyrkan själv som avgör frågan om prästämbetet. De följer alltså den linje som alltid har varit kyrkans. Vi kan nämna den finska kyrkan, den romersk-katolska kyrkan och de österländska kyrkorna. Jag tycker att Evert Svensson visade att han var otroligt okunnig när han talade om vad som menas med tradition. Jag har med mig ett papper – som jag dock för den knappa tidens skull inte kan läsa upp – vilket gäller just det tunga dokument från kongregationen för troslära i Rom den 28 januari 1977, där man talar om traditioner i den meningen att Kristus själv och apostlarna icke tillämpade regeln med kvinnliga präster.

Den svenska debatten har upprört kyrkorna i en rad andra länder. Aktuell statistik visar att det som formuleras i t. ex. de 17 punkterna och uttryckts i den s. k. samvetsklausulen är en självklar sak ute i världen. Det väcker förvåning hos många att vi kan tänka oss att lagstifta mot kyrkans lära och mot samvetet.

När jag begär ordet i dag har jag varit medveten om att sakskalet möter döva öron. Det finns praktiskt taget ingen som har talat före mig som har haft en fråga från konstitutionsutskottet avvikande mening. Det är dock angeläget att i protokollet få in åtminstone en invändning mot vad jag betraktar som frukten av den massuggestion som tagit sig uttryck i frågor och motioner i riksdagen samt i skrivelser av olika slag.

Till ärkebiskopen har fyra politiska kvinnoförbund gemensamt skrivit för att protestera: "Inom kyrkan fortlever förhållanden som inte längre kan accepteras." I en tidningsrubrik heter det: "Centerkvinna stormar mot kvinnoprästmotståndarna." I ett uttalande, undertecknat av Charlotte Branting, läser man en formulering som klingar som ett märkligt eko av döende liberalism: "Vi kräver att kommunminister Antonsson ser till att den s. k. samvetsklausulen i fortsättningen ej får återopas."

Evert Svensson använde ordet beivra. Det lät fruktansvärt hårt. Jag undrar när han skall ändra Broderskapsrörelsens namn till Systerskapsrörelsen. Och i ett öppet brev till kommunministern den 6 februari begär man en SIFO-undersökning om inställningen till kvinnliga präster. Detta är för mig helt ofattbart! Vad Bibeln säger bryr man sig inte om att undersöka, men SIFO skall avgöra det!

Hur kan demokratiska rörelser kräva åsiktsförtryck och likriktning? Hur orimligt är det att profana krafter begär att få bestämma i kyrkan som är en andlig företeelse! I utskottsbetänkandet har jag funnit uttrycket "allmänna opinionen" använt som om det vore högsta auktoriteten i Guds kyrka.

Nr 151

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

Läran om kyrkan finns endast i Bibeln, Den heliga skrift. I denna kyrkans urkund och grundval heter kyrkan *församling*. Den har inte samlat sig själv; den är kallad av Herren själv. Den bestämmer därför inte över sig själv. Ingen annan myndighet på jorden kan heller bestämma över den eller dess ämbete och gudstjänst. Den är en gudomlig skapelse, inte en mänsklig konstruktion som kan omformas när någon så finner lämpligt.

I Skriften liknas församlingen vid en kropp, vars huvud Kristus själv är och i vilken alla lemmar är beroende av Kristus och tjänar hans vilja.

I denna kropp är alla lemmar av lika värde. Här finns den sanna jämställdheten. Alla lemmarnas tjänst är lika omistlig, helig och ändamåls-enlig.

Här är icke man eller kvinna, hög eller låg – men här är man *och* kvinna. Och i denna kropp har *icke* alla lemmar samma funktion. Deras kallelse, deras förrättning, skiftar. Ingen lem är identisk med en annan lem. Detta är närmast självklart för den som känner till människokroppen, som Herren använder som bild för att förklara församlingens väsen och funktion.

Alla förstår vi att kroppen inte kan bestå av bara hand eller bara fot, bara öga eller bara öra. Kroppens många lemmar har var och en sin egen uppgift. Hur skulle den kunna fungera om så icke vore!

Denna lära om kyrkan är alltså Herrens egen. Därför lär också kyrkan alltsedan begynnelsen vad Skriften lär. Man och kvinna är jämställda i frälsningen; samma salighet och samma mål är deras, men de har olika tjänster.

Denna lära om församlingen som kropp har aldrig förnedrat någon, varken man eller kvinna. Att tillhöra och lyda församlingens Herre är något som upphöjer, som ger livet mening. Församlingens förkunnelse har också framhåvt detta. Luther på sin tid och Sven Lidman i vår tid – för att kort beröra homiletikens historia – har t. ex. prisat den Maria som får Pauli hälsning i Romarbrevet, en kvinna i ett ringa kall jämställd med alla heliga, med aposteln själv!

Det strider inte mot jämställdhetens idé att kvinnan har sina ämbeten i kyrkan och mannen sina. Det är inte att nedvärdera kvinnan. När kyrkan i dag följer Skriften i sin lära om prästämbetet är det orimligt att tala om diskriminering. Det är lika förvirrat som om någon skulle säga att det är diskriminering att kvinnan inte kan bli far och mannen inte kan bli mor.

Alla vet vi att man och kvinna behövs just som man och kvinna. De som högljutt ordar om diskriminering skulle förvisso ändra sig om de lärde känna kyrkans lära. Man vill råda dem att sänka rösten och söka tränga in i vad Bibeln lär. Låt oss använda vår kraft, vårt nit, på annat sätt för samhällets bästa än att söka mästra församlingens Herre. Här passar inte jämställdhets-kommitténs paragrafer, inte den allmänna opinionen.

Kan riksdagen då inte genom lagstiftning ändra kyrkan? Kyrkan svarar på den frågan med Skriftens svar. Om kyrkan skall vara kyrka kan den inte införa andra principer och ordningar. Om andra åsikter och läror än Skriftens blir rådande i kyrkan upphör den att vara kyrka.

Kyrkan är inte en världslig inrättning och kan därför inte omformas.

Framställer man en kyrka som är formad på annat sätt, är det en produkt med falsk varudeklaration, om den kallas kyrka. Det vore värre än om ett politiskt parti behöll sitt program men började tillämpa ett annat partis program. Den gudomliga institutionen kan aldrig följa profana principer, men två politiska partier – om än ytterligheter – har alltid vissa gemensamma drag.

Därför är riksdagen fel forum för debatt om kyrkans inre gestaltning och liv. Trosfrågor avgörs inte av parlament utan av kyrkan själv. Det vi kallar statskyrkan har sin historiska betingelse – eftersom det fanns en tid när identitet i yttre mening fanns mellan den lutherska kyrkan i vårt land och den världsliga makten i Sverige, nämligen så att staten inte ville diktera vad kyrkan trodde och lärde. Åtminstone officiellt omfattade statens ledning kyrkans lära och tro.

I dag är läget ett annat. Staten är sekulariserad och olydig mot Skriften. Därför bör statsmakterna inte blanda sig i kyrkans trosfrågor och ämbetssyn fastän det yttre bandet formellt står kvar. I synnerhet gäller det i ett ögonblick när frågan om skilsmässa mellan kyrka och stat är aktuell.

Om regering och riksdag verkligen avskaffar samvetsklausulen, är vårt land på väg bort från demokratin.

Och så ett ord, Anna Eliasson och andra! Den påstådda förföljelsen mot kvinnor som tänker bli präster eller blivit det, är i de flesta fall lögn eller överdrifter. Det är underligt att skallet mot de manliga teologerna som har kyrkans gamla tro däremot inte anses vara förföljelse utan ett uttryck för önskvärd frigörelse från förlegad biblisk tro.

En kyrkvärd vid Lunds domkyrka – som själv är kvinna – skriver: "Striden om kvinnliga präster har urartat till en häxprocess, präglad av hysteri och masspsykos. Lögn och förtal, gemenheter och skamgrepp är lovliga vapen, dvs. lovliga för den ena sidan. Skulle en ung teolog ha underlåtit att hälsa på en kvinnlig kamrat, är det en förbrytelse, som kommenteras ända upp i TV:s Rapport, men kallar biskop Ström sina ämbetsbröder för sexualneurotiker, så är det ingen som lyfter på ögonbrynen."

Hon slår också fast: "Att den fråga som för inte länge sedan var en allvarlig bibel- och trosfråga, nu övergått till att bli en jämlikhetsfråga på lägsta nivå, beror på att kyrkan inte hävdat sin identitet." Jag delar den uppfattningen.

Det är ofattligt att man i vårt land i dag hör en kör av röster från alla håll som ropar på samvetsfridens avskaffande. Att liberaler, frisinna, socialister och konservativa kan förenas i samma krav som realiter innebär ett förtrampande av den gamla författningens § 16 att Konungen äger ingens samvete tvinga eller tvinga låta utan skydda var och en vid en fri utövning av sin religion.

I själva verket är det ju så: I vår kyrka, som alltmer skadas av att vara bunden till en avkristnad stat, finns ännu medlemmar som anser Guds ord vara rättesnöret för tro och tjänst, fastän både allmänna opinionen och politiker kräver att nya former skall följas. Bland dem finns präster som vill stanna i kyrkan och göra tjänst i trohet mot beaktelsen och mot sitt prästlöfte. De vill helhjärtat i allt rätta sig efter sin Herres ord om ämbetet. De

Nr 151

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

Onsdagen den
24 maj 1978

*Kvinnliga präster
m. m.*

är trogna mot den lära som är kyrkans ursprungliga och som omfattas av alla kyrkor i världen. I dag kräver man att de skall lämna sin tro, bryta sitt prästlöfte eller gå! Eller hur, Lars Schött?

Det är detta debatten i riksdagen gäller i dag. Därmed är § 16 avskaffad – den som om icke formellt, så dock reellt är grunden för svensk rättsordning och lagstiftning. Regering och riksdag är i färd med att lägga demokrati och mänskliga rättigheter i museum eller kanske i graven genom att ställa en borgerlig princip om jämlikhet över kyrkans tro och bekännelse. För är det inte så att en borgerlig princip ställs över kyrkans tro och bekännelse? Skulle även kyrkan själv godkänna detta, innebär det ju att hon från evangelisk kristenhet och luthersk trosgemenskap vill förvisa människor, som omfattar vad som i 2 000 år varit kyrkans lära och sedan reformationen varit svenska kyrkans grund och norm. Kyrkan är i så fall icke kyrka, och jag måste fråga om Sverige är demokrati.

Teologiskt kan den s. k. nya synen på prästämbetet aldrig försvaras. Märk detta! Även de som vill ha ett system med kvinnor som präster, erkänner att stöd för denna ordning *inte* finns i Bibeln. Jag kan för tidens skull bara kort hänvisa till den finske teologen dr Seppo Teinonen. Han var för den nya ämbetssynen och ville framlägga beviset för dess biblicitet, men under sina studier kom han till motsatt uppfattning. Han har redovisat det i en bok som jag har med här i bänken, där han skriver:

”Även om man och kvinna hör ihop, så har vardera med utgång från skapelsen sin egen uppgift: mannen har mannens och kvinnan har kvinnans. Kristi återlösningsverk innebär *icke* upphävande av skapelseordningen utan av synden. Skapelseordningen däremot upprättas i Kristus till det ursprungliga och ofördärvade tillståndet.”

Teinonens slutsats blir då:

”I Nya testamentet finner man sålunda inte något stöd för kvinnliga präster.”

Han hänvisar också till traditionen och till reformationen och tillägger:

”Såvida man i Finland skulle önska övergå till kvinnliga präster, så skulle man göra ett sådant beslut i medveten opposition mot majoriteten i kristenheten.”

Detsamma gäller givetvis Sverige.

Teinonen framför även tanken på ett särskilt ämbete i kyrkan för kvinnan, alltså ytterligare ett ämbete. Hon behövs även i dag i kyrkan. Hon har alltid förmåga och utrustning och kallelse för uppgifter och tjänster som mannen inte klarar eller passar för. Det är också viktigt att följa vad Bibeln lär om nådegåvorna. Lemmarna har olika uppgifter men kan tjäna och leva i enighet, i frid.

Jag ber riksdagens ledamöter, i den mån de lyssnar, att begrunda vad Teinonen säger och vad en rad teologer och bibelkännare anfört. Här kan nämnas teol. dr David Hedegård, bibelöversättaren, Hugo Odeberg, professor och bibelkännare som få. Här kan hänvisas till vad biskop Anders Nygren sade vid kyrkomötet 1957 i denna fråga. Tiden tillåter mig inte här att citera det.

Med hänsyn till det skede som utredningen om förhållandet stat-kyrka befinner sig i och enligt principen att kyrkan själv skall avgöra frågorna om lära och liv bör riksdagen inte nu yttra sig.

Det aktuella materialet från beredningsgrupperna är föremål för remiss. Betänkandet, som vi behandlar i dag, bygger icke på någon proposition som kunnat ge möjlighet till motioner från dem som har den gamla kristna uppfattningen i ämbetsfrågan och från de frikyrkliga i riksdagen som inser det absurda i att statsmakten blandar sig i trossamfunds inre förhållanden – ty vi kallar ju numera svenska kyrkan trossamfund!

Jag vill också gärna protestera mot en mängd uttryck i konstitutionsutskottets betänkande. Utskottet skriver på s. 21:

”Utskottet ser denna utveckling som mycket positiv.”

Det är märkligt att ingen ledamot av konstitutionsutskottet anför avvikande mening. Även om utskottet anser att majoriteten av folket är för upphävandet av samvetsklausulen, finns det en stor grupp just bland dem som verkligen är kyrkbesökare som anser utvecklingen i dag negativ. Jag skulle vilja be er att ta kontakt med t. ex. Læstadianska väckelserörelsen i Norrbotten, i Finland, i Nordnorge – där det finns vissa starka kristna grupper – för att bara nämna några exempel. Att ”den allmänna opinionen” här är ensam auktoritet för utskottet visar hur fjärran dagens KU är från varje biblisk motivation för ett trossamfunds liv och arbete. Det bör vara en sällsam läsning för framtidens granskare av den svenska riksdagen!

Jag vill gärna säga till kommunministern: Om han kände till religionsstiftarens urkund Bibeln skulle han också förstå religionsstiftaren bättre. Det finns ingen motsättning mellan vad som står i Bibeln och det som vi i dag lär och alltid har lärt i kyrkan.

Jag vill slutligen säga: När utskottet anför att det arbete det är fråga om skulle fullföljas genom beslut av nästa kyrkomöte, tyder det på att utskottet helt glömt att förhållandet stat-kyrka är inne i ett avgörande skede. När utskottet ändå tillfogar att förslaget bör ”utformas på ett sådant sätt att de som har en avvikande mening i ämbetsfrågan kan bevara hemortsrätt i svenska kyrkan”, så visar det att utskottet antingen inte förstår vad det gäller eller också talar mot bättre vetande. Det måste ju i så fall betyda att präst som utvisas från tjänsten eller prästkandidat som inte kan prästvigas för sin tros skull inbjuds att stanna i kyrkan som lekman.

Esse Petersson sade, om jag fattade honom rätt, att 150 manliga kandidater hade tillfrågats, varav 138 inte kunde tänka sig att vigas tillsammans med kvinnor. Varifrån har de fått sin övertygelse? Skall de erbjudas att stanna i kyrkan? Hur skall det gå till? Det är helt oförklarligt att man kan skriva så. Vill riksdagen påstå att de skall bringas på bättre tankar, att deras samveten skall likriktas?

Biskop Bertil Gärtner säger enligt en tidning som jag har med här: ”Skulle regering och riksdag fatta ett beslut i denna fråga, då anser jag att myndigheterna driver oss ut ur kyrkan.”

Ja, han är en ensam man. Regeringar utnämner numera bara folk med bekväm uppfattning till biskopar. Och den ensamme torde få gå. Så slår då

Onsdagen den
24 maj 1978

Kvinnliga präster
m. m.

1958 års reform helt igenom i kyrkan, som kommunministern uttrycker det i sitt svar i dag.

Jag är förmodligen siste talare på den här punkten i dag, och jag ber om utsäkt för att jag tagit fem minuter för lång tid.

I detta anförande instämde Josef Axelsson (m).

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde ordet av respekt för den uppfattning som Tore Nilsson förde fram. Men jag beklagar att Tore Nilsson inte verkar ha särskilt stor respekt för andras uppfattning utan kritiserar den på ett sätt som inte alls verkar stå i överensstämmelse med den respekt för samvete och uppfattningar som han kräver att vi skall ha gentemot honom och dem som har hans uppfattning.

Låt mig sedan bara konstatera två saker:

För det första är svenska kyrkan ännu så länge en offentlig-rättslig institution. Vi har att följa reglerna i grundlagen på denna punkt.

För det andra vände sig Tore Nilsson i sitt anförande mot det beslut som fattades av riksdagen och kyrkomötet 1958. Det är inget tvivel om att allmänna kyrkomötet är det högsta organet i bekännelsefrågor inom svenska kyrkan. Det har i denna bekännelsefråga uttalat att det inte finns något hinder i biblisk lära eller luthersk bekännelse för det kvinnliga prästämbetet. Det kan vi gå ut ifrån när vi arbetar med denna fråga här i riksdagen.

På förslag av talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

§ 3 Talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle näringsutskottets betänkanden nr 67–70 uppföras närmast efter konstitutionsutskottets betänkande nr 48.

§ 4 Kammaren åtskildes kl. 23.54.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert